

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Första kammaren.

Nr 13.

Lördagen den 18 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 85, med förslag till lag om tillägg till lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter samt om ändring i lagens överskrift.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 118, angående pensionsförbättring åt vissa anställningshavare vid flottans varv.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 119, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. och 22 § 2 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet fröken *Hesselgrens* motion, nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 7.

Herr statsrådet *Engberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 116, angående statskonsulenten A. Östergrens framtida löneförmåner;
nr 120, om godkännande av viss ändring av den mellan Sverige och Finland den 10 maj 1927 avslutade konventionen angående ordnandet av det samfällda laxfisket i Torne och Muonio älvar; samt
nr 126, angående upplåtelse av vissa områden till Kiruna municipalsamhälle.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, angående regleringen för budgetåret 1933/1934 av utgifterna för kapitalökning i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkten 27.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 28.

Med förmålan, att utskottet ej hade något att erinra mot Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar, i den mån sådana åtgärder erfordrades för ändamålsenlig utveckling av statens kraftverksrörelse och icke kunde utan synnerlig olägenhet uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor, att utgå av lånemedel.

*Anslag till
inköp av
vattenfall och
fastigheter
m. m.*

Herr Nylander: Herr talman! Jag tänker icke framställa något särskilt yrkande angående det äskade beloppet eller dess storlek, men jag måste här ge uttryck åt vissa betänkligheter, som jag och enligt vad jag vet många andra hysa angående den användning, som vattenfallsstyrelsen gjort av detta belopp. När det första gången beviljades under denna rubrik, skedde det för att komplettera vissa inköp av vattenfall, som icke på en gång och i ett sammanhang kunnat av vattenfallsstyrelsen förvärfvas. Det har sålunda i första hand varit fråga om vissa andelar i vattenfall, som återstått att förvärva i vissa norrländska vattendrag. Under de allra sista åren finner man emellertid av den förteckning, som återfinnes i statsverkspropositionen under »Utgifter för kapitalökning», att vattenfallsstyrelsen med Kungl. Maj:ts medgivande använt ganska stora belopp för att inköpa vattenfall, vanligen relativt små vattenfall, i helt nya vattendrag, där vattenfallsstyrelsen förut icke varit representerad såsom fallägare eller delägare i något fall.

Anslag till inköp av vattenfall och fastigheter m. m. (Forts.)

Man hade kunnat vänta, att en sådan sak icke avgjorts på sätt som skett, utan att en dylik ny utveckling av vattenfallsstyrelsens verksamhet hade blivit föremål för riksdagens behandling. Nu har på detta sätt inköpts en del fall, inför vilkas förvärv man kan ställa sig ganska tveksam. Särskilt gäller detta icke mindre än tre fall i Sävån. Den vattenkraft, som där kan tänkas bli disponibel, är så försvinnande liten, att man om den utan överdrift kan säga, att den är en droppe i havet i förhållande till vattenfallsstyrelsens krafttillgångar i övrigt. Man frågar sig ovillkorligen, varför vattenfallsstyrelsen skall inköpa dels redan utbyggda fall och dels andra fallsträckor i detta vattendrag. Förklaringen finner man i utskottets yttrande på sidan 21, där det talas om att vattenfallsstyrelsen förvärvat dessa fall för att underlätta uppgörelsen av vissa kraftkontrakt eller förebygga komplikationer vid avslutandet av nya kraftkontrakt. Man kan sålunda med andra ord säga, att det varit för att köpa bort för vattenfallsstyrelsen besvärliga enskilda konkurrenser.

Jag tänker icke besvära kammaren med att draga upp någon historik över hur komplikationerna vid Sävån ha utvecklats. Jag vill endast med detta ha påpekat vikten av att vattenfallsstyrelsen med mycket stor urskillning och försiktighet använder de utvidgade möjligheterna till detta anslags disposition och att även Kungl. Maj:t med stor försiktighet prövar de frågor av ifrågasvarande slag, som kunna framkomma.

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Den fråga, som herr Nylander nu bragt på tal, förde han på tal även på vederbörande avdelning inom utskottet. Såvitt jag kunde finna, gav med anledning av den diskussion, som då utspann sig, generaldirektör Malm fullt tillfredsställande upplysningar med avseende på det som av herr Nylander här påtalats. Under sådana förhållanden och med den kännedom jag har om vattenfallsstyrelsens nuvarande chef, har jag inte något som helst misstroende mot styrelsens ledning och följaktligen icke heller mot att lämna dessa 300,000 kronor till dess disposition mellan riksdagarna.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande ävensom i ämnet väckta motioner. *Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande.*

Genom en den 27 januari 1933 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 75, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att för tiden från och med den 1 mars 1933 till och med den 28 februari 1934 rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skulle tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överläte sådan rätt;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som kunde erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt;

dels ock godkänna de såsom bilagor A och B till nämnda protokoll fogade förslagen till kontrakt mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktie-

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)
bolaget samt mellan svenska staten och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag.

Till utskottet hade jämväl hänvisats fyra motioner i sockerfrågan, av vilka de nedan under 1) och 2) upptagna väckts under motionstiden vid riksdagens början och den under 3) angivna i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet. De sålunda föreliggande motionerna voro följande, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 110 i första kammaren av herr *Trygger* m. fl. och nr 214 i andra kammaren av herr *Lindman* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen ville besluta

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t efter överenskommelse mellan parterna ville framlägga förslag om förlängning under ytterligare ett år av de i fjol ingångna kontrakten mellan svenska staten och sockerbolagen, under iakttagande utav, att det betpris, som i fjol tillförsäkrades betodlarna, icke sänktes;

dels att för tiden från och med 1 mars 1933 till och med den 28 februari 1934 rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skulle tillkomma annan än staten eller den eller dem, åt vilken eller vilka Kungl. Maj:t överläte sådan rätt;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som kunde erfordras för upprätthållande av ovan angivna ensamrätt;

2) motionen nr 111 i första kammaren av herr *Löfvander*, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta om stöd åt innevarande års sockerbetsodling efter samma grunder som senaste riksdag beslutade beträffande 1932 års odling; samt

3) motionen nr 413 i andra kammaren av herr *Herou* m. fl., i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 75.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 75 samt i anledning av dels de likalydande motionerna I:110 av herr *Trygger* m. fl. och II:214 av herr *Lindman* m. fl., dels ock motionen I:111 av herr *Löfvander* ävensom med avslag å motionen II:413 av herr *Herou* m. fl.,

1) besluta, att för tiden från och med den 1 mars 1933 till och med den 28 februari 1934 rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skulle tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överläte sådan rätt;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som kunde erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt; samt

3) godkänna de såsom bilagor A och B till statsrådsprotokollet i ärendet fogade förslagen till kontrakt mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget samt mellan svenska staten och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag har alltid röstat emot statsåtgärder för att uppehålla sockerproduktion och betodling. Enligt min mening finnas samma betänkligheter alljämt i samma grad som förut. Då det emellertid inte tjänar något till, framställer jag dock, herr talman, inte något yrkande.

Herr von Stockenström: Herr talman! Här föreligger ju ett enhälligt utskottsutlåtande, och jag skall därför fatta mig ytterligt kort. Jag har en-

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)

dast begärt ordet för att uttrycka min tillfredsställelse över att regeringen i år framlagt det nu föreliggande förslaget, som så gott som helt och hållet ansluter sig till det som förra året framlades av den föregående regeringen. Jag har så mycket större anledning att göra detta, som det förra året inte minst från den nuvarande regeringens ledamöter riktades en mycket skarp kritik emot det då framlagda förslaget. Jag skulle här kunna ägna en eller ett par timmar åt att läsa upp uttrycken för denna kritik och alla de förebråelser, som då riktades mot oss. Men då jag vet, herr talman, att en dylik uppläsning i allmänhet brukar bereda talaren, som gör uppläsningen, betydligt mera nöje än kammaren, skall jag avstå därifrån. Jag tänker härvid inte så mycket på vad den nuvarande jordbruksministern förra året yttrade, ty herr Sköld har i egenskap av skåning alltid visat sig vara en smula svag för socker. Men även herr Sköld presterade då en nog så ingående kritik och yrkade på en hel del förändringar, som emellertid icke blivit iakttagna i det i år föreliggande förslaget. Värre var det nog, nödgas jag säga, med den nuvarande socialministern, som då inte alls ville gå med på att frågan hade någon betydelse ur arbetslöshetssynpunkt. När man framhöll detta, svarade herr Möller endast, att man ju komme att fördyra sockret för de arbetslösa. Och om jag tänker på ecklesiastikministern, som jag ser här närvarande, slutade han sitt anförande med att säga, att ett stort industriellt företag på detta sätt skulle få fortsätta att topprida både betodlarna och statsmakterna.

Men vi skola inte tala om den snö, som föll i fjol. Jag vill nu bara uttrycka min tillfredsställelse över att man även från regeringens sida kommit underfund med att det system, som förra året infördes, icke har medfört de vådor man befarade, icke har medfört de olägenheter för konsumenterna, som troddes komma att inträffa, och icke heller har tillfört sockerbolaget de stora miljonvinster, som man då trodde skulle bli fallet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande, under uttalande av den förhoppningen, att om den nuvarande regeringen i en kanske avlägsen framtid kommer att finna sig föranlåten att avgå och om en annan regering skulle finna sig ha anledning att lägga fram ett förslag till stödjanke av betodlingen, ett dylikt förslag då måtte mötas med mera förståelse och större välvilja än vad som varit fallet under de senaste åren från det socialdemokratiska partiets sida.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr förste vice talman! Den behandling, som förevarande proposition rönt inom utskottet, kan ju näppeligen ge mig anledning att här taga till orda. Då det emellertid under den senaste tiden i den allmänna diskussionen talats så mycket om regeringens jordbrukspolitiska omvändelse, och när nu också den siste ärade talaren varit inne på detta kapitel, finner jag skäl att här i dag en liten smula beröra just den saken.

Jag skulle ju kunna påstå, att just på den föreliggande punkten beröra anmärkningarna, om jag nu får kalla dem så, icke mig personligen. Men när den föregående ärade talaren här sökt göra gällande, att jag icke i år har tagit upp de krav, som jag i fjol ställde visavi det då föreliggande regeringsförslaget, måste väl ändå den ärade talaren erkänna, att detta är en sanning med modifikationer. Det är dock så, att jag har fått betodlarp parten att gå med på bibehållande av arbetslönerna, en ståndpunkt som jag hävdade i fjol. Jag har fått sockerbolaget att gå med på en sänkning av sockerpriset, som medför en närmare anknytning till världsmarknadsnivån, och samtidigt begränsar konsumenternas garanti, en sak som jag också förra året påyrkade.

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)

Även om jag kanske icke vunnit allt, vad jag önskade vinna, får väl ändå den föregående ärade talaren erkänna, att om man vid tillämpningen av sådana åtgärder som de förevarande vill försöka begränsa samhällets uppoffring, så har jag vunnit åtskilligt mer än vad den föregående ärade talaren själv vann såsom jordbruksminister.

Ehuru det alltså, som jag sade, inte finns så stor anledning för mig personligen att på denna punkt tala om regeringens jordbrukspolitiska omvändelse, tycker jag emellertid, att det kan vara lika gott, att man tar upp denna sak nu vid behandlingen av årets första jordbruksfråga, så att vi måhända kunna få den saken undangjord.

Det skall från vår sida på intet sätt förnekas, att det hos oss har skett en åsiktsförskjutning. Det förneka vi icke, och jag skall nu ett ögonblick något teckna bakgrunden till vad som sålunda har skett.

När denna kris var i sin början och när man ännu hoppades, att vi något så när lindrigt skulle kunna arbeta oss igenom den, var det en från alla håll uttalad åsikt, att den hjälp, som från statens sida lämnades åt dem, som drabbats av krisen, skulle lämnas efter *behov*. Men vi veta också, att i praktiken tillämpades icke den principen av de borgerliga partierna. Under det att de borgerliga partierna i sin arbetslöshetspolitik hävdade, att statens arbetslöshetspolitik skulle vara sådan, att något hinder från samhällets sida icke lades för en nedpressning av lönerna eller, som det heter, en anpassning av lönerna till det rådande läget, så ha de borgerliga partierna gentemot en annan samhällsgrupp, nämligen jordbrukarna, intagit den ståndpunkten, att en anpassning icke får ske utan att staten skall garantera priser. Det är mot denna ensidigt klassbetonade politik, som vi socialdemokrater ha ansett oss böra reagera och för vår del kräva, att statens behandling skall vara lika gent emot de olika folkgrupperna.

Det är denna sak som gjort, att vi ansett oss nödsakade att bekämpa den jordbrukspolitik, som från de borgerliga partiernas sida bedrivits.

Nu har emellertid krisen antagit en annan karaktär. Från vår sida hävda vi fortfarande den principen, att man skall uppträda lika mot alla folkgrupper. Men, som sagt, krisen har antagit en annan karaktär; de åtgärder, som från andra länders sida vidtagits för att hindra vår export, ha gjort det allt svårare och svårare för det svenska folket att upprätthålla sin levnadsstandard. Den försämrade handelsbalansen utgör ett hot emot det svenska folkets möjlighet att leva. Och i denna fas av krisen ha vi kommit till den åsikten, att det inte längre går att lägga armarna i kors. Här måste en mera positivt inriktad politik till från statens sida för att skydda det svenska folkets möjligheter att leva. Vi ha funnit, att det inte går att bekämpa arbetslösheten enbart genom understöd i en eller annan form. Det tarvas åtgärder, som liva den produktiva verksamheten, som skapa ökad köpkraft, som skapa arbete i vanlig ordning åt de arbetslösa och åt arbetarna.

Vid vårt övervägande av vilka förslag i detta avseende, som vi böra förelägga riksdagen, ha vi funnit att det inte går att därvid uppställa den principen, att man skall lägga åtgärderna så att de endast direkt beröra dem, som behöva hjälpas. Vi ha funnit att man icke strikt kan vidhålla denna princip. Man tvingas att vidtaga åtgärder, där hjälpen åt de arbetslösa ibland får en indirekt form, och man måste ingripa till uppmuntran av den enskilda företagsverksamheten.

När vi ha kommit till den åsikten inom framför allt det industriella området och inom skogsindustrien, ha vi sagt oss, att icke bara konsekvensen utan också balansen inom vårt ekonomiska liv kräver, att vi behandla jordbrukarna på alldeles samma sätt och att vi alltså även där vidtaga åtgärder, som trygga

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)
jordbrukarbefolkningens möjligheter att leva och hålla uppe den allmänna levnadsstandarden.

När vi ha kommit till den uppfattningen är det klart, att vi för vår åsiktsförskjutning skulle kunna bygga upp camouflage och hitta på nya underliga utvägar för att vinna samma syfte. Vi skulle ju kunna göra det efter högt föredöme. Vi ha emellertid försmått att göra detta. Vi ha i stället ansett, att när man måste vidtaga åtgärder, som syfta åt samma håll, är det bättre att man bibehåller samma system, så att man icke inom det ekonomiska livet skall utsättas för att jämt och ständigt byta om system.

Det enda vi ansett vara nödvändigt är, att det i samband med dessa åtgärder skapas möjligheter till en anpassning för att vi, som vi hoppas, skola kunna komma fram till mera normala förhållanden och också komma ifrån dessa åtgärder. Jag tror att det förslag, som i här förevarande fråga föreligger från regeringens sida, å ena sidan fyller det uppställda syftet att bevara en viss levnadsstandard för den del av jordbruket det här gäller och samtidigt innebär ett steg mot en anpassning, som gör det möjligt för oss att lättare anknyta till mera fria förhållanden.

Jag måste förklara, att den — låt vara något dolda — skadeglädje, som kommit till synes från de borgerligas sida inför den nu inträdda situationen, finner jag för min del ganska litet på sin plats. Jag tycker, att den snarare skulle utgöra en tankeställare för de borgerliga partierna, huruvida man inte också på den sidan i den nuvarande allvarsamma situationen måste revidera principer, som icke låta förena sig med ett verksamt bekämpande av den nuvarande krisen, jag menar särskilt i vad det gäller åtgärderna för arbetslöshetens bekämpande och till skyddet av arbetarnas levnadsstandard. När man ser bevillningsutskottets förevarande betänkande, kan det kanske ge en liten förhoppning om, att man även på den borgerliga sidan börjar inse, att en revision av åsikter också på den kanten är nödvändig. Det förslag till skydd åt betodlarnas löner, som från min sida vid föregående tillfällen framställt och som då mött starkt motstånd från den borgerliga sidan, har nu av ett enhälligt bevillningsutskott lämnats utan erinran. Och skulle det vara så lyckligt, att man på den borgerliga sidan inser, att tidsläget är sådant, att det mindre gäller att behåll hålla på principer än att göra kraftiga och väl balanserade ingrepp till skyddande av det svenska folkets levnadsmöjligheter under krisen, skall det icke från vår sida komma att visas någon skadeglädje över en sådan åsiktsförskjutning från de borgerligas sida. Vi skola hälsa den med tillfredsställelse, för det svenska folkets och det svenska samhällets skull.

Herr förste vice talman! Jag anhåller att kammaren ville bifalla bevillningsutskottets förevarande betänkande.

Herr **Örne**: Herr talman! Då jag inte varit i tillfälle att deltaga i behandlingen inom bevillningsutskottet av detta ärende, och då jag genom kvittning är förhindrad att tillkännage min mening i en eventuell votering, skall jag be att med några ord få säga ifrån, att jag på intet sätt har ändrat min tidigare ståndpunkt i det ärende, som vi i dag behandla.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har nu meddelat, att då föregående regeringar slagit in på ett visst system, har han icke kunnat handla på något annat sätt än han gjort. Han känner sig bunden av det system, som är inaugurerat före hans tillträde till ämbetet. Jag vill därtill endast säga, att det ju vore önskvärt, att inte den nuvarande regeringen också inaugurerar missbruk, som komma att vara bindande både för regeringen själv i framtiden och för blivande regeringar. Jag tänker på det importförbud på havregryn, som nyss är utfärdad och som är en åtgärd full-

Ang. åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande. (Forts.)
ständigt i stil med de åtgärder, som tidigare regeringar vidtagit och som jag och andra medlemmar av det parti, jag tillhör, på det allra skarpaste kritiserat.

Jag har här ingenting annat att tillägga än att säga, att vare sig det är den ena eller den andra regeringen som sitter, kan den väl knappast ändra priset på exportvarorna. Följaktligen kommer till syvende og sidst exportindustriarbetarna att få bära bördan av att på ett konstlat sätt understödja jordbruket och hemmaindustriens arbetare.

Herr talman! Jag skulle väl närmast yrka avslag, men det är ju en fullkomligt hopplös idé inför den nationella samling, som nu uppträtt här. Därför föredrar jag att inte göra något yrkande utan har endast velat tillkännage min mening med vad jag nu anfört.

Häri instämde herr *'Aström*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande betänkandet hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande av ett från kyrkofonden utanordnat tilläggsförskott för nybyggnad å kyrkoherdebostället i Vallentuna församling;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av ett för kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i ett vattenavledningsföretag ur kyrkofonden lämnat förskott;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hyresersättning åt biskop;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gäldande i visst fall ur kyrkofonden av pensionsavgift till prästerskapets änke- och pupillkassa; samt

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1932 (nr 156) om anstånd i särskilt fall med gälds betalning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr talmannen infann sig och övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

*Ang. in-
skränkning av
värnplikts-
övningarna.* Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om frikallelse, helt eller delvis, för vissa värnpliktiga från värnpliktens fullgörande under fredstid, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 12 januari 1933 till riksdagen avlämnad proposition, nr 8, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om frikallelse, helt eller delvis, för vissa värnpliktiga från värnpliktens fullgörande under fredstid.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehaft dels två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen nr 92

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

i första kammaren av herr *Trygger* m. fl. och nr 177 i andra kammaren av herr *Lindman* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 8/1933, dels ock en av herr *Andersson* i Stockholm m. fl. inom andra kammaren väckt motion, nr 259, i vilken föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att alla värnpliktsövningar skulle inställas från och med den 1 mars 1933.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen, med förklaring att ifrågavarande proposition ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om frikallelse, helt eller delvis, för vissa värnpliktiga från värnpliktens fullgörande under fredstid;

B) att motionerna I: 92 och II: 177 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt; samt

C) att motionen II: 259 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Linder*, *Sigfrid Hansson*, *Norman*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage*, *Pettersson* i Hällbacken och *Olovson* i Västerås, vilka hemställt om bifall till den kungl. propositionen;

2) av herrar *Magnusson* i Skövde, *von Geijer*, *Frändén*, *Öhman* och *Wallerius*, som av angivna orsaker inom utskottet yrkat, att utskottet ville hemställa, att riksdagen måtte lämna ifrågavarande proposition utan bifall.

Herr von Geijer: Herr talman! Såsom herrarna behagade finna ha fem ledamöter av lagutskottet härvidlag anmält en avvikande mening. Till dem hör jag, och jag ber därför att med några ord få motivera min ståndpunkt.

Reservationen är, som herrarna se, synnerligen kort. Den innehåller i koncentrerad form just de skäl, som föranlett vårt yrkande. Vår åsikt om Kungl. Maj:ts förslag är nämligen, såsom vi säga i reservationen, att det »innebär avsevärda inskränkningar i de värnpliktsövningar, vilka ingå såsom ett nödvändigt led i vår försvarsorganisation. Enligt vår övertygelse skulle dessa inskränkningar medföra ett synnerligen betänkligt försvagande av härens och marinens försvarsberedskap och krigsduglighet.» I dessa få ord finner man själva kärnan av vår opposition: regeringsförslaget är ägnat att störa vår härsmakts försvarsduglighet.

Jag skall inte, herr talman, i detta sammanhang söka framställa den historiska utvecklingen av försvarsfrågans behandling och läge; det vore att gå tillbaka i vår riksdags historia snart sagt från och med det nya stats-skicket genomförande. Jag vill endast ett ögonblick stanna vid 1925 års härordning, vilken väl, när den antogs, dock väntades tills vidare skola vara grundläggande för vårt försvar. Denna härordning innebar, som ju herrarna ha sig bekant, en avsevärd inskränkning av den försvarsorganisation, som dessförinnan var gällande. Då infördes för första gången i vår nuvarande organisation den bestämmelsen, att en hel årsklass värnpliktiga icke skulle tagas ut till aktiv tjänstgöring. Under alla förhållanden begränsade man antalet tjänstgöringsskyldiga enligt en i lagen fixerad siffra till mellan 23,000 och 24,000 man. Avsikten med denna bestämmelse var ju tydlig och klar. Man skulle sovra det tillgängliga materialet och taga ut endast det bästa, så att man fick en elitkår, en liten men slagkraftig och väl övad här. Just denna princip anser jag den nu föreliggande propositionen vara ägnad att ganska allvarligt lädera.

Vad innebär nu det föreliggande regeringsförslaget? Det innebär, att man

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

skulle inställa övningar, dels rekrytövningar i viss utsträckning och dels så gott som helt och hållet de därpå följande repetitionsövningarna. Jag skall inte besvära kammaren med många siffror, väl vetande svårigheterna för att inte säga omöjligheten för en församling att kunna följa med dem. Jag kan ju i det avseendet hänvisa till innehållet i såväl motionen som utskottsutlåtandet i denna del. Men några få siffror skall jag dock här framhålla. Jag håller mig här närmast till armén; förhållandena äro i allt väsentligt analoga vid marinen. Jag nämnde, att storleken av den kontingent, som skall tagas ut till rekrytövning vid armén, angives med en bestämd siffra i lagen, nämligen 23,283 man. Av dessa skulle nu 13,802 övas, men 9,488 alls inte inkallas. Det antal inskrivna, som befrias från repetitionsövningarna, anges på papperet med den höga siffran 31,750, men denna siffra måste sänkas av den anledningen, att det varje år sker en normal avgång, så att säga; sätter man den siffran till 28,000 man, är den emellertid inte för högt tilltagen. Det antal tjänstgöringsdagar, som motsvaras härav — nu tar jag armén och marinen tillsammans — utgör 1,903,506. De besparingar, som man här avser att vinna, skulle utgöra för samtliga truppslag 5,267,000 dagar i runt tal.

Nu vill jag vidare påpeka vissa konsekvenser av Kungl. Maj:ts förslag, som skulle vara alldeles oundvikliga, därest det bifölles. Först och främst måste de mer än niotusen man, som helt skulle befrias från rekrytövning, med nödvändighet också befrias från därpå följande repetitionsövningar. De undandragas med andra ord helt och hållet vår armé vid mobilisering.

En ytterligare följd av förslaget är ju, att repetitionsövningarna komma att förryckas. Sin största betydelse torde dessa ha för befålet, då de möjliggöra övningar i större förband, vilka genom den föreslagna frikallelsen skulle äventyras i hög grad.

Nu har man mer än en gång sagt: »Ja, men det gäller ju bara ett år, det kan väl inte vara så farligt?» Man glömmer därvid, att en arméorganisation är en organism, där det ena ledet griper in i det andra, så att en störning på ett område icke verkar enbart på detta utan långt utom detsamma och långt framåt i tiden. Den tidrymd, under vilken verkningarna av den här föreslagna åtgärden skulle göra sig gällande, sammanfaller ju med den stadgade tjänstetiden, d. v. s. den sträcker sig över mer än 20 år.

Jag tycker för min del, herr talman, att vad jag nu har anfört är tillräckligt belägg för riktigheten av reservanternas påstående, att Kungl. Maj:ts förslag innebär ett allvarligt försvagande av vår arméorganisation, dess försvarsberedskap och krigsduglighet.

Det är ganska märkligt, herr talman — jag kan inte underlåta att i detta sammanhang framhålla det — att i propositionen icke med ett ord talas om den försvarspolitiska sidan av saken, om jag så får säga. Den har man alldeles lämnat åsido. Jag drar fram denna omständighet, därför att jag har mött den uppfattningen, att då generalstaben har utarbetat ett förslag, måtte väl det kunna tillfredsställa oss. Man glömmer därvidlag helt och hållet, att generalstaben och även marinstaben — när jag talar om armén, gäller det i detta sammanhang helt och hållet även marinen — fått en befallning att inom en viss ekonomisk ram utarbeta ett förslag, med andra ord att göra det bästa möjliga i en ogynnsam situation. Men att de därmed skulle på något sätt ha erkänt, att det förslag de framlagt vore lämpligt eller tillfylllestgörande, är inte riktigt. Tvärtom ha generalstabschefen och även marinstabschefen framfört allvarliga betänkligheter emot förslaget och framhållit vådorna av inskränkningarna. Jag vill inte besvära kammaren med att här anföra deras yttranden in extenso — de återfinnas på sidan 6 i utskottets utlåtande — men några av deras synpunkter har jag kanske rättig-

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

het att här framföra. Först och främst säger generalstabschefen, att besparingarna »förkväva det militära livet, konstituerat av verksamheten inom truppförbanden med deras *huvudsakliga* beståndsdelar *befäl* och *värnpliktiga*. Arméns livskraft utgör nämligen den väsentliga tillgången för rikets försvar. Inställandet av de värnpliktigas första tjänstgöring under ett år skulle beröva armén en årsklass vid mobilisering och menligt inverka på andra årsklassers utbildning under repetitionsövningarna.» Generalstabschefen påpekar vidare det olyckliga inflytande på utbildningen av befälet, som inskränkningarna i de värnpliktigas tjänstgöring skulle ha, och framhåller, att all krigserfarenhet visar, hur farligt det är att låta befälsutbildningen bli otillräcklig. Till slut säger generalstabschefen: »De värden, som gå förlorade genom inställandet av värnpliktsövningarna, kunna praktiskt sett icke återvinnas. Förlusterna — i den mån de kunna mätas — påverka försvarsberedskapen under hela den tid vederbörlig årsklass tillhör beväringen och landstormen, d. v. s. i mer än 20 år.»

Egentligen är det som här anförts, ingenting annat än vad jag själv, herr talman, redan har tagit mig friheten att framhålla, men jag har åberopat detta yttrande för att på det sättet få ett sakkunnigt belägg för riktigheten av de slutsatser, som vi reserverar ur, såsom vi tycka, allmängiltiga premisser ha dragit.

Huvudsyftet med propositionen är ju klart och tydligt angivet. Under trycket av den ekonomiska depressionen, varav vi i likhet med hela världen lida, blir det en nödvändighet att spara och göra indragningar för att skaffa medel till arbetslöshetens bekämpande. Nu är frågan — och här divergera ju meningarna — huruvida de föreslagna åtgärderna äro de lämpligaste under sådana förhållanden. Jag vill i detta sammanhang livligt beklaga, att denna fråga, som så innerligt hör samman med arbetslöshetsproblemet, genom omständigheternas makt har blivit lösryckt ur sitt verkliga sammanhang och måst avgöras isolerad. Skälen känna vi alla till, och vi måste böja oss för dem. Under dessa förhållanden är det naturligtvis synnerligen svårt att bedöma, om de ifrågavarande indragningarna komma att verka på arbetslösheten i gynnsam riktning eller kanske rent av tvärtom. Som herrarna se, har utskottet gjort ett försök att i denna del åstadkomma en utredning, men av naturliga skäl har det inte kunnat lyckas. Dels har den tid, som stått till buds, varit för kort, och dels ha möjligheterna även i andra hänseenden varit ringa.

Nu vill jag först och främst säga — och därom äro vi ju alla ense — att det är alldeles klart, att tidsomständigheterna tvinga oss till besparingar, och jag tycker det är ganska naturligt, att man därvidlag tänker också på fjärde huvudtiteln. Men jag vill erinra om att man gjort högst avsevärda besparingar på denna utan att, såvitt jag vet, något motstånd har rests däremot. Emellertid är det just emot tanken, att man såsom ett medel mot arbetslösheten skall göra dessa inskränkningar i försvarsorganisationen, som vår opposition sätter in, ty vi hysa en viss skepsis — jag kunde använda ett starkare uttryck, men jag vill nöja mig med detta — beträffande utsikterna för att de skola leda till det avsedda resultatet. Det är väl tämligen tydligt — det framgår också av propositionen — att man har tänkt sig, att besparingarna huvudsakligen skulle göras på underhållet för den personal, som nu inte skulle inkallas. Även andra besparingar ifrågasättas, det vill jag gärna erkänna, men det väsentligaste är dock minskningen av underhållet. Man beräknar, om jag inte tar fel, att kostnaden härför skulle utgöra något över 2 kronor per man och dag. Det har upplysts, att just denna summa ungefär motsvarar vad som lämnas i kontantunderstöd åt arbetslösa. Det är ju alldeles uppenbart, att i

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

den mån personer, som genom övningarnas inställande bli arbetslösa, komma att erhålla kontantunderstöd, blir det inte någon besparing. I stället för att under deras militärtjänstgöring giva dem deras uppehälle måste staten lämna dem kontantunderstöd på grund av att de äro arbetslösa. Vad man sparar på ett håll, får man giva ut på ett annat. Skillnaden är, att i det ena fallet fullgöra de sin värnplikt till landets nytta och enligt min bestämda mening — det vill jag inte sticka under stol med — även till sin egen. Ty den militära uppfostran har, vad man än för övrigt må säga därom, en rätt stor betydelse både psykiskt och fysiskt. Att i stället låta dessa unga män gå sysslolösa kan inte vara någon vinst. Tvärtom! Det heter visserligen, att det inte är meningen, att de skola gå sysslolösa, ty vi skola söka skaffa dem arbete. Men detta är ju den stora frågan; det är ju därpå det hänger. Kunna vi verkligen skaffa dem arbete? Om detta lyckas, komma givetvis arbetslöner, som hålla sig i nivå med underhållet för de värnpliktiga, icke att vara tillfyllest, utan de bli väl snarare två, kanske tre gånger så stora, för att inte säga ändå större. Det kan sålunda icke medföra någon ekonomisk vinst, att dessa människor tvingas ut i sådant arbete.

Härtill komma ändå allvarligare betänkligheter. Gäller det här något produktivt arbete? Nej, vi kunna väl i sanningens namn inte påstå, att alla de arbeten, som vi skulle skaffa, kunna kallas produktiva. Därför är det enligt min mening mycket, mycket problematiskt, huruvida man verkligen kan nå den ekonomiska vinst, som det här pekas på. Att under dessa förhållanden vidtaga en sådan åtgärd, som — jag upprepar det för kanske tredje gången — ändå djupt ingriper i vår försvarsorganisation, är synnerligen vågat.

Den uppfattning, som jag nu hävdar, är ingalunda enastående, utan har varit ganska allmän. Jag vill erinra om att i fjol förelåg en socialdemokratisk motion med samma syfte som propositionen, nämligen inställande av militärövningarna. Men då yttrade utskottet — och den meningen skrev riksdagen under — att en sådan åtgärd icke kunde anses lämplig, just emedan arbetslösheten därigenom skulle kunna ökas.

Vidare vill jag gärna återropa ett yttrande av en erkänd nationalekonom, vilket står intaget i högermotionen. Det går så till grunden av problemet, att jag anser mig ha rättighet att fästa uppmärksamheten på det. Han säger: »Genom en sådan åtgärd (att inställa värnpliktsövningarna) friställer staten en massa ung arbetskraft och måste i nuvarande ekonomiska läge därigenom åstadkomma en praktiskt taget lika stor ökning av antalet arbetslösa. Det synes ganska uppenbart, att en försörjning av dessa arbetslösa knappast kan bli billigare än försörjningen av de värnpliktiga. Det skall i varje fall behövas mycket klara och uttömmande beräkningar för att bevisa motsatsen. Man kan med skäl ifrågasätta», slutar den, som jag citerar, »om icke en viss utökning av värnpliktsövningarna vore en mera effektiv metod att motarbeta arbetslösheten.»

Det sista påståendet skall jag visst inte göra mig till målsman för, men det anger ju hans uppfattning ganska tydligt. Jag vill även framhålla i det sammanhanget, att de värnpliktiga själva på flera ställen uttryck åt en uppfattning, som går just i samma riktning. Det är ju bekant, att de inkallade värnpliktiga vid flera tillfällen ha begärt att få fullgöra den första tjänstgöringen och repetitionsövningen i ett sammanhang för att komma ifrån arbetslösheten. Detta har också inträffat vid marinen, vilket framhålles i utskottsutlåtandet. Man kan ju säga, att den enda utredning utskottet kunnat åstadkomma har avsett sjömanshusen, ehuru inte heller statistiken därifrån kunnat bli fullständig. Vad utskottet därvidla har inhämtat, återfinnes på sidan 18 i utskottsutlåtandet. Jag skall, som sagt, akta mig för att draga

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

fram många siffror, men jag ber herrarna begrunda de uppgifter om antalet arbetslösa, som utskottet anför beträffande marinen; det är som sagt den enda statistik, som står till buds. Jag vågar, herr talman, den gissningen, att just de personer, som här avses, när det gäller arbetslöshetshjälp, komma att finnas tillhöra den kategori, åt vilken man tvingas att lämna kontantunderstöd.

Jag skall, herr talman, inte upptaga tiden ytterligare. Jag har talat tillräckligt länge. Jag anser för min del, att de fördelar man skulle vinna genom att antaga Kungl. Maj:ts förslag äro minst sagt problematiska, och en åtgärd, som skulle så väsentligt nedsätta vår försvarskraft, kan jag under sådana förhållanden omöjligen biträda. Jag vill icke profetera om vad som kan inträffa, men det förefaller mig, som om situationen i världen i år jämförd med situationen år 1925 vore mera hotfull, och det måste vara riskabelt att vid en sådan tidpunkt försvaga sin försvarskraft.

Jag yrkar, herr talman, bifall till vår reservation, d. v. s. avslag på propositionen.

Herr Linder: Herr talman, mina herrar! Jag liksom herr von Geijer befinner mig bland reservanterna mot detta utskottsbetänkande, men jag tillhör dock inte samma grupp som han. Han har jämte sina meningsfränder yrkat avslag på den kungl. propositionen; jag och mina meningsfränder ha hemställt om bifall till densamma.

När jag och mina medreservanter gått till behandlingen av denna proposition, ha vi inte kunnat undgå att erinra oss, att det parti, som vi tillhöra, är så att säga en av huvudgaranterna för 1925 års härordning. Vi ha heller icke kunnat undgå att erinra oss, att det för närvarande sitter en försvarsberedning, som har att utarbeta riktlinjer för en ny härordning. Jag anser därför, att vi haft ganska stort fog för att gå ut ifrån att när regeringen lagt fram denna proposition, så har det funnits någon extraordinär anledning till detta. Det är intet tvivel underkastat, att den extraordinära anledning, som föranlett regeringen att taga detta steg, varit det ekonomiska läge, i vilket vårt land för närvarande befinner sig. Man behöver ju icke för att bevisa detta citera någonting av vad som kommit ifrån oss eller våra meningsfränder, utan jag kan, som signifikativt, i stället citera herr Tryggers motion nr 128. Han säger där: »Vi stå sålunda inför ett med hänsyn till problemens allvar, omfattning och svårbedömlighet enastående läge inom svenskt näringsliv», och i fortsättningen heter det: »Detta kräver förvisso uppoffringar av den enskilde och samarbete utan förutfattade meningar mellan institutioner och partier av en art och en omfattning långt utöver dem, som under mera lugna och normala tider kunna ifrågasättas.» Han talar vidare om, att åtgärder, inför vilka man eljest kunde ställa sig tveksam, i nuvarande läge kunna bli nödvändiga att tillgripa. Ytterligare talar han i motionen om »så ödesdigra tider som de nuvarande». Det är alltså ett extraordinärt läge, och det är alldeles särskilt svåra förhållanden, som föranlett, att denna proposition lagts fram.

När man ser på den motivering, som herr statsrådet bestått sin proposition, finner man, att han heller icke velat åberopa någonting annat än det statsfinansiella läget. Det är det enda försvar som han anför för sin åtgärd, och jag måste för min och mina meningsfränders del säga, att det också är ur den synpunkten, som vi huvudsakligen bedömt propositionen. Vi ha liksom herr statsrådet ansett, att det ofrånkomligen måste i viss omfattning vidtagas en begränsning på fjärde huvudtiteln i det avseende, som propositionen handlar om.

Nu är det emellertid så, att denna fråga har utlöst en betydande diskussion, och det har på sina håll om denna fråga använts sådana ord, som om det gällde

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)
 försvarets vara eller icke vara — nära nog. Man har nästan velat göra det hela till en försvarsdebatt. Jag har inom utskottet fått läsa bland annat uttalanden, i vilka såsom skäl för avslag anföres, att man måste slå vakt om de svenska hemmen och ungdomen o. s. v. Jag vill då för min del säga, att det naturligtvis icke ett ögonblick kan falla mig in att förneka betydelsen för försvaret av de inskränkningar som det i propositionen är fråga om. Men jag anser, att man å andra sidan också måste se saken ur social synpunkt. Det är för närvarande enligt min mening mer än någonsin nödvändigt att också slå vakt om sådana svenska hem, där arbetslösheten trängt sig in. Det är icke bara fråga om den yttre fienden så att säga, utan man måste också tänka på den inre fienden, denna arbetslöshet, som faktiskt har med sig de mest ödesdigra följderna, som demoraliserar människorna och säkerligen kommer att sträcka sig långt framåt och draga med sig stora kostnader.

Högerreservationerna tala i sin reservation om, att frikallelserna skulle medföra ett synnerligen betänkligt försvagande av härens och marinens försvarsberedskap och krigsduglighet. Ja, naturligtvis, visst medgiva vi, att dessa frikallelser komma att vålla svårigheter i militärt avseende och eljest, och man kan mycket väl vara med om att säga, att de värden, som gå förlorade genom övningarnas inställande, icke kunna återvinnas. Men man får icke heller överdriva de svårigheter, som här yppa sig, så att man säger, som det t. ex. står i ett annat uttalande, som jag läst i utskottet, att dessa frikallelser äro ett dråpslag mot vårt försvar. Jag anser det vara en måttlös överdrift att på det sättet se på saken. *Vad gäller det?* Såvitt jag kan förstå, är det fråga om en årsklass bland ett tjugutal andra. Må vara, som herr von Geijer sade, att den ena griper in i den andra och att denna årsklass icke skulle bli lika mobiliseringsduglig som de andra, men det får väl ses mot bakgrunden av det stora hela i ett sammanhang. Men till och med om man säger, att det gäller en årsklass, så är det heller icke riktigt, ty det gäller icke frikallelse av denna årsklass såsom en helhet. Det är icke ens hälften av denna årsklass, som det gäller.

Det har inom andra lagutskottet verkställts en utredning för att få reda på i huru pass stor utsträckning dessa frikallelser skola tänkas äga rum. Den utredningen har icke flutit in i utskottets utlåtande. Varför vet jag icke; om den icke ansetts på något sätt favorabel för majoriteten, låter jag vara osagt. Enligt denna utredning, som verkställts av sakkunnigt folk, visar det sig, att frikallelserna skulle omfatta 35 procent och att 65 procent skulle rycka in.

Nu förstår jag mycket väl, såsom också herr von Geijer påpekade i sitt anförande, att det är fråga om en levande organism. Man får icke lov att på det sättet räkna procentuellt, säger man. Dessa olika truppslag äro levande enheter, och de äro icke sandkorn, som ligga spridda vart för sig! Men jag vill ändå säga med hänvisning till det resultat, som utskottsmajoriteten kommit till, att det gäller för majoriteten i det stora hela blott *små* justeringar av regeringens proposition, justeringar, om vilka man icke, om man vill visa god vilja, kan säga, att de verka avgörande på något sätt. *Då* menar jag, att det kan vara försvarligt att se frågan även ur den synpunkten, huru dessa frikallelser rent procentuellt verka inom årsklassen. Jag tycker därför på mitt lilla vis, att när man talar om ett betänkligt försvagande av härens och marinens krigsberedskap, är det en betydande överdrift.

Emellertid vill jag framhålla, att man i detta utskottsutlåtande på ett särskilt sätt understryker en sak, som egentligen ligger utanför propositionens ram men som man likväl så att säga styrker sig med här. Det säges på sid. 19 att »ett beslut av samma innehåll icke kan upprepas för följande år utan att härorganisationen nedbrytes». Jag får säga, att det förefallit mig, när

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

man resonerat om denna sak, som om ställningstagandet i år på visst sätt influerats av vad man kunde tänka sig inträffa även under följande år. Statsrådet har i sin proposition icke talat om någonting annat än att förslaget avser budgetåret 1933/1934. Han har icke alls inlåtit sig på frågan om vad som kan hända i det följande. Men om jag skulle ifrågasätta i alla fall, att vi kunna tänka oss en fortsättning med dessa frikallelser, får jag framhålla, att riksdagen framdeles liksom nu kommer att besluta om den saken. Det blir en fråga vid det tillfället om vad som kan anses vara lämpligt. Det kan hända, att de herrar, som skrivit detta, få lov att se sina yttranden justerade av tidsförhållandena, det kan gå både åt det ena och det andra hållet, och jag tror icke, att det är så säkert att de citerade orden skola stå fullständigt orubbliga.

Jag vill också peka på, att ifrågavarande yttranden innehålla något som icke bör vid detta tillfälle lämnas alldeles obeaktat. Det är ganska viktigt att lägga märke till uttrycket »samma innehåll», ty därigenom har majoriteten hållit en dörr öppen för sig. Härorganisationen kunde nedbrytas, därest ett beslut av precis samma innehåll komme att fattas ett följande år, men om vi exempelvis antaga, att det skulle bli fråga om en annan kontingentering eller en frikallelse i annan omfattning eller dylikt, finnes härigenom en möjlighet att i framtiden gå med på inskränkningar. Jag menar, att uttrycket »samma innehåll» giver en viss belysning åt det följande »utan att härorganisationen nedbrytes», och jag vill icke, att detta skall passera oanmärkt.

Jag kommer in på högerreservanternas mening, att besparingarna komma att uppvägas av ökade anslag för arbetslösheten i så måtto, att de som icke inkallas få gå arbetslösa. På den punkten är det alldeles riktigt, som herr von Geijer sade, att det råder mycket divergerande meningar. Där kan man tala fram och åter om de möjligheter som kunna finnas. Utskottet har sökt få någonting att hålla sig till genom den utredning, som föreligger från sjömanshusen. Det kan icke falla mig in ett ögonblick att bestrida, att frikallelser kunna träffa arbetslösa, som alltså på det sättet bli konserverade vid sin arbetslöshet. Men *däremot* kan man också ställa det förhållandet, som ingalunda är ovanligt eller osannolikt, nämligen att värnpliktiga ha arbete när de inkallas och *icke bli ersatta*. Det är också en sak att tänka på, när man skall resonera härom. Det är mycket sannolikt, att på många ställen läget är sådant, att en arbetsgivare kan betrakta det som ett kärkommet tillfälle, när hos honom anställda personer bli inkallade, att rationalisera och alltså icke inkallar några andra i stället. Jag antager, att detta många gånger kan bli följderna ute på landet i jordbrukarehem. Om t. ex. en son inkallas, är det icke säkert, att någon ny man kommer i stället, utan man söker hjälpa sig fram ändå. Det behöver icke vara så lång tid, och man kan reda sig utan honom. Då får staten övertaga försörjningsskyldigheten för den värnpliktige, som förut försörjts från hemmet. Jag menar såsom herr von Geijer, att här kunna divergerande meningar göra sig gällande. Det är icke lätt att säga, om det ena eller det andra är det riktiga. Den uppfattning, som högerreservanterna ha, att en betydande del av de värnpliktiga som icke inkallas komma att bli arbetslösa, kan i varje fall icke bevisas vara riktig.

Utskottet har också om denna utredning beträffande sjömanshusen uttryckligen sagt ifrån, att säkra upplysningar givetvis icke stå att vinna, och då anser jag att det icke är riktigt att basera ett sådant utlåtande på den utredning, som föreligger från sjömanshusen. Förhållandena där kunna icke vara normerande för hela den stora skaran arbetslösa för övrigt. Vad man kan säga såsom säkert enligt de utredningar, som föreligga, är, att frikallelserna, såsom herr statsrådet visat i propositionen, medföra en viss besparing för staten.

Nu är det ett faktum, att på alla områden talas det om sparsamhet. Det

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)
skall sparas av alla. Det är emellertid ingen, som ifrågasätter, att de pengar, som regeringen begärt, behövas för täckande av budgeten, men det uppenbarar sig naturligtvis olika meningar om huru de skola erhållas. Man klandrar de olika utvägar som föreslagits. Man talar om den förhöjda skatteprocenten, och den har sina starka vedersakare. Man talar om arvsbeskattningen, som väckt starkt ogillande och föranlett uttalanden av det mest bestämda ogillande. Man talar om att låna pengar för att klara saken, och den vägen är heller inte bra. Vi ha visserligen den indirekta beskattningen att hålla oss till, men den mötes på sina håll också av oförståelse. Under sådana förhållanden är det inte så lätt att reda upp, varifrån man skall hämta medel för täckande av budgeten. Därför menar jag, att vi befinna oss på en ganska säker linje, när vi följt regeringen, som även på denna punkt gjort en besparing på en väg, som får anses vara framkomlig.

Nu har i stället majoriteten gjort på det sättet, att den minskat frikallelserna och på sådant sätt ökat utgifterna med 1.5 miljon kronor. Jag vill blott säga därom, att det kanske icke blir så lätt att bereda utvägar för att skaffa en och en halv miljon kronor i det nödläge, vari vi befinna oss. Hur som helst har ju resultatet av förhandlingarna i utskottet blivit, att regeringens linje i huvudsak blivit följd av majoriteten, det kan man icke komma ifrån. Det föreligger justeringar här, såsom jag nämnde, men de justeringarna äro, såvitt jag kunnat förstå, ganska små, och de verka icke egentligen avgörande för den stora frågan. Detta hindrar heller icke, att högern, som gått på avslag på denna punkt, likväl följt majoriteten, när den röstat fram förslaget, och därav måste jag draga den slutsatsen, att man accepterat, även om man gjort det under protester. Kan man verkligen med så små ändringar bli överens, är det väl inte så farligt med hela den opposition, som väckts mot propositionen. Det visar i alla händelser, att det även för propositionens motståndare har ansetts ofrånkomligt att beträda samma väg, som regeringen har valt. Vi, som gått på regeringens linje, ha ingen som helst anledning att lämna den. Vi anse, när vi följa den, att vi följa den linje, som är betingad av det budgetära läget, och det torde i alla händelser vid detta tillfälle som vid så många andra bli det avgörande till slut.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Westman: Herr talman! Det är min uppgift att säga några ord med anledning av den kritik, som riktats mot utskottets utlåtande såväl från regeringspartiet som från högerreservanternas sida.

Jag skall då först med några ord vända mig mot de synpunkter som framfördes av den siste ärade talaren, representanten för regeringspartiet. Först ber jag att få beröra en obetydlig detalj i hans anförande, en detalj, som jag emellertid icke av hänsyn till utskottets parlamentariska anseende kan låta passera oanmärkt.

I andra lagutskottet har det alltid varit en princip, att man velat för kamrarna i fullkomligt opartisk och saklig belysning framlägga de frågor, som skola avgöras i kamrarna. Tanken på att man skulle utesluta material ur den synpunkten, att det icke skulle vara favorabelt för utskottets majoritet, har inom detta utskott alltid varit främmande. Det smärtade mig därför att höra den föregående ärade talaren säga, att det inom utskottet funnits tillgänglig en tabell, utvisande procenttalet av de inställda tjänstgöringsdagarna inom armén och marinen enligt regeringens proposition men att utskottet icke meddelat kamrarna denna tabell, av en anledning som vore honom obekant, måhända av det skälet, som han yttrade, att utskottet funnit denna tabell icke

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

vara för utskottets majoritet favorabel. Förhållandet var i själva verket, att jag framställde en fråga inom utskottet, huruvida det skulle anses tjänligt för sakens behandling i kamrarna, att denna tabell trycktes i utskottets utlåtande. Då var det en medlem av den ärade talarens parti på andrakammarsidan som sade, att det vore fullkomligt onödigt att kasta ut penningar för att trycka denna tabell, ty ingen i kamrarna skulle komma att läsa den, och då detta ytt-
rande lämnades oemotsagt sade jag, att tabellen skulle utelämnas med hänsyn till den anmaning, som riktats till utskotten att inskränka trycket, särskilt som tabelltryck är mycket dyrt. För övrigt, mina herrar, om man jämför den utredning, som lämnats av utskottet i denna fråga, med den som lämnats i propositionen, förefaller det mig, som om medlemmarna av regeringspartiet icke skulle ha någon anledning att rikta sin kritik mot utskottet för bristfällighet i den utredning, som har förebragts inför kamrarna.

Såsom vi hörde av den siste ärade talaren, är det huvudargument, som anföres till stöd för regeringens proposition, att sparsamheten tvingar till långt gående nedsättningar av alla möjliga anslag i syfte att få tillräckligt med pengar för att avhjälpa arbetslöshetens svåraste härjningar. Utskottet har ju även det beaktat denna synpunkt. Utskottet har gått med på att man skall, såsom i propositionen föreslås, nedsätta värnpliktsövningarna, fastän utskottet icke kunnat gå så långt som regeringen. Utskottets förslag medför i förhållande till propositionen en kostnadsökning av en och en halv miljon kronor. Då man genom propositionen besparar ungefär fem och en halv miljoner kronor, är den besparing, som uppkommer genom bifall till utskottets förslag, under alla omständigheter betydande. Dessutom är att märka, att den kostnadsökning på halvannan miljon, som utskottets betänkande medför, till större delen just går till att avvärja arbetslöshetens svårigheter. Sålunda medför ett bifall till utskottets förslag, att ingen arbetsminskning behöves äga rum vid intendenturens verkstäder, och detta innebär, att omkring 200,000 kronor gå direkt till ett anslag, som minskar arbetslösheten. Vidare är det, såsom från många håll framhållits, så, att en hel del av de värnpliktiga, som skulle bli lediga genom ett bifall till propositionen, skulle staten eller kommunen få taga hand om och ge understöd. För en hel del av de värnpliktiga medför ett bifall till propositionen rent av, att man skapar en konstlad arbetslöshet. Så är förhållandet med de till allmän tjänstgöring inkallade vid flottan. Det är folk, som är ute och far på sjön, ofta i långväga sjöfart. De ha fått veta en gång för alla, att de skola in den 14 juli. Nu utfärdas en förordning, som säger helt plötsligt, att de inte skola rycka in förrän den 14 augusti. Det blir naturligtvis ytterst svårt för dessa unga män, som inriktat sig på att komma in i tjänstgöring vid flottan den 14 juli, att skaffa sig arbete för den månad, som de ytterligare skola få gå lediga, vilket de inte ha beräknat. De olägenheter, som propositionen medför ur de arbetslösas synpunkt, undanröjas i viss mån genom ett bifall till utskottets förslag.

Utskottets förslag innebär också betydande fördelar ur försvarets övnings-synpunkt och ur krigsberedskapssynpunkten. Jag ber att få särskilt framhålla, att de övningar, som utskottet vill sätta i gång utöver vad propositionen föreslår, äro vad hären beträffar kvalitetsövningar.

I dem ingår t. ex. skidlöparekursen i Boden. Det är nästan den enda kurs, som meddelar vinterutbildning för något förband inom vår armé. Vidare skulle specialvapnen få övningar i större utsträckning. Artilleriet skulle sålunda få inkalla värnpliktiga, ingenjörstrupperna skulle få ha sin telegraf-tjänstgöring, och vid trängen skulle biltjänstgöringen få komma i gång. När

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

saken ligger så, har ju för övrigt en sådan där statistik om procenten av inställda tjänstgöringsdagar, som herr Linder talade om, ej så stort intresse, ty det hänger ej bara på dagarnas antal utan det beror också på kvaliteten av de övningar, som bedrivs under de olika dagarna. Det är naturligtvis också av vikt att man ser till, att de organisatoriska enheter, som finnas inom armén, skyddas och att man håller deras intresse vid makt genom att man tillför dem livgivande övningar.

Vidare medför utskottets förslag, att den vid flottan och kustartilleriet anställda personalen där kan få mycket viktiga tillfällen att lära sig sköta den ganska invecklade materiel, som den har att handskas med — utom det, att dessa försvarsgrenar, som ju utgöra vår första försvarslinje, få möjlighet att bättre än vad som sker enligt Kungl. Maj:ts proposition fullgöra sin krigsberedskapsuppgift.

Jag ber vidare att få fästa uppmärksamheten vid att det belopp, varom här är fråga, 1 $\frac{1}{2}$ miljon kronor, om man jämför utskottets förslag och regeringens, är att fatta såsom en engångskostnad. Utskottet har i det avseendet gjort ett uttalande, som den siste ärade talaren citerade. Utskottet har sagt, att det står klart för utskottet, »att därest, såsom i propositionen föreslagits, under ett år, 1 mars 1933—28 februari 1934, vissa värnpliktsövningar inställas i besparingssyfte, ett beslut av samma innehåll icke kan upprepas för följande år utan att härorganisationen nedbrytes». Den ärade talaren gjorde åtskilliga anmärkningar och betraktelser med anledning av det uttalandet, men i den mån som han ville säga, att utskottets majoritet härvidlag hade sagt för mycket, står han i strid med vad regeringspartiet uttalade vid fjolårets riksdag.

Vid fjolårets riksdag förekom nämligen som bekant en motion, som legat till grund för den kungl. propositionen i år. Det är ju ofta så, att ett parti i oppositionsställning kokar en soppa, som det får äta mer eller mindre het, när det kommit i regeringsställning. Den motionen blev då avslagen, men det finnes en reservation av samtliga socialdemokrater, som deltog i beslutet i utskottet. I den reservationen står det bl. a., att utskottet borde ha sagt »framför allt kan utskottet ej anse, att en *tillfällig* åtgärd av detta slag — föreslagen under en tid, då utomordentliga tidsförhållanden nödvändiggöra utomordentliga åtgärder — kan rubriceras som en desorganisation av vårt försvarsväsen». Och reservanterna fortsätta: »Det framgår dessutom tydligt av de väckta motionerna, att de av motionärerna framförda yrkandena ej syfta till att i detta sammanhang framföra någon viss uppfattning rörande försvarets organisation m. m., eftersom det i motionerna endast är fråga om en *tillfällig* anordning, som icke i någon mån av motionärerna motiverats ur principiella utgångspunkter rörande den under utredning liggande frågan, vilken omfattning våra försvarsanordningar böra ha.» Vad utskottet sagt i år är således detsamma som de socialdemokratiska reservanterna sade i fjol. Därav följer naturligtvis, att såväl regeringen, i fall den nu ej vill desavuera sitt parti, som vi, som tillhöra utskottets majoritet, måste vara ense om att det här är fråga om ett *tillfälligt* inställande av vissa värnpliktsövningar, som ej kan upprepas ett kommande år. Det är ju av största vikt, att man fastslår detta. Jag vill tillägga, att bland de socialdemokratiska reservanterna i fjol befann sig icke herr Linder, så att det är mycket förklarligt, om han för sin speciella del framställt de kritiska anmärkningar, som jag förut berört. Men jag tror dock, att till dess den officiella socialdemokratiska ståndpunkten i fjol uttryckligen desavueras, ha vi anledning att räkna med att regeringen står på samma ståndpunkt, som partiet stod på i fjol.

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

Jag skall nu övergå till att säga några ord med anledning av den kritik, som har framförts från högerpartiets sida. Jag ber då först att få erinra om att utskottets majoritet framhållit, att den har fullt klart för sig, att omsorgen om rikets säkerhet och neutralitet kräver, att »inga sådana åtgärder vidtagas, som innebära, att vårt nu bestående försvarsväsen sönderbrytes eller desorganiserar utan att ersättas med en ny organisation», och att utskottet också har sagt, att även om det är fråga om att vidtaga endast en *tillfällig* begränsning av värnpliktsövningarna, så är den saken ägnad att framkalla allvarliga betänkligheter. Utskottet har emellertid böjt sig för trycket av den nuvarande ekonomiska krisen och har kunnat göra det med de förbehåll, som utskottet framfört i sitt betänkande.

För min del vill jag uttryckligen förklara, att jag personligen, när jag har biträtt detta förslag om att inställa vissa värnpliktsövningar och därmed naturligtvis minska vårt lands försvarskraft, ingalunda är blind för att en ny stormtid har satt in för världen. Ett av de lågtryckscentra, som vi alla se framför oss, har ju redan utlöst sig i en tyfon, som börjat röra upp en blodvåg i österns folkhav. Man vet inte vad som kan komma att ske i andra trakter, som ligga oss närmare. Det är givet, att var och en, som ser utanför vårt eget lands gränser, måste med oro skåda in i den närmaste framtiden. Det är inte bara jag, som ser saken så dystert. I dagens tidningar ha vi ju fått se, att hans excellens utrikesministern har återvänt från Genève. Han har gjort ett uttalande för tidningarna, vari han bl. a. säger, att huvudintresset under excellensens vistelse i Genève absorberats av konflikten i fjärran östern, som ställt nedrustningsfrågan i skuggan. »Och i själva verket», säger excellensen, »finnes ett sådant sammanhang mellan konflikten i fjärran östern och nedrustningsproblemet, att återverkningar på det sistnämnda icke kunnat utbli.» I vilken riktning de återverkningarna ha gått är ju lätt att gissa. Var och en, som följt nedrustningskonferensen i Genève, vet ju, att ett ledmotiv för konferensens arbete har varit, att man har ställt säkerhetsfrågan och nedrustningarna i ett oupplösligt sammanhang.

Om vi då för vår del anlägga denna synpunkt, som har varit den förhärskande under nedrustningskonferensen, så kan det förefalla, som om det vore kortsynt, om vi nu, i det läge vari världen befinner sig, besluta att delvis inställa värnpliktsövningarna, även om vi naturligtvis ha klart för oss, att ett folks försvarskraft inte uteslutande beror på det militära försvaret. Ansvaret för det beslut, som vi nu gå att fatta, faller emellertid naturligtvis i främsta rummet på regeringen, som det åligger att vägleda det svenska folkets omdöme om vad rikets säkerhet kräver. Riksdagens ansvar för det beslut, som vi i dag komma att fatta, blir både reellt och formellt sett mindre. Ty vad är det i dag fråga om? Jo, det är fråga om att riksdagen skall giva regeringen en fullmakt att i den omfattning, som regeringen bestämmer, inställa vissa värnpliktsövningar. Utskottets förslag innehåller alltså en ram, inom vilken regeringen får laglig befogenhet att inställa värnpliktsövningar, men det finnes icke någon som helst skyldighet för regeringen enligt detta lagförslag att inställa värnpliktsövningarna i den omfattning, som däri anges.

Då säger man kanske: ur formell synpunkt är detta riktigt, men regeringen kan naturligtvis icke sätta i gång med några värnpliktsövningar, om det ej finnes några anslag. Det är en fråga, som kommer före, när fjärde huvudtiteln skall behandlas. Det kan ju hända, att det kommer att dröja rätt länge, innan den behandlas här i kammaren. Det kan hända, att den utrikespolitiska situation är en annan då än i dag. I det avseendet få vi väl upplysningar av vår regering. Men om riksdagen skulle anse, att det kan vara riktigt att giva regeringen möjlighet att icke använda fullmakten, därest rege-

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

ringen skulle finna, att den ej vill göra det, finnes den möjligheten, att man vid beviljandet av fjärde huvudtiteln höjer anslagen på huvudtiteln, i den mån detta då kan anses erforderligt.

Jag beklagar, att jag stört det idylliska lugn, som vanligen råder här i kammaren, och som ju återger stämningen hos vårt folk för närvarande, med att säga några ord av kanske större allvar än som kammarens ledamöter ha ansett vara behagligt. Men händelsernas röst, de stora världshändelsernas röst kan inte nedtystas. Jag hoppas, att deras språk under den närmaste tiden inte skall bli alltför hotfullt. Ingen kan mer än jag vara övertygad om fredens betydelse, fredens nödvändighet för räddandet av vår kultur, men det kan ej hjälpas: alla ha vi en plikt att uppmärksammat lyssna till de budskap, som nå oss från den övriga delen av den oroliga världen och även en plikt att handla därefter.

För min del kan jag i det läge, vari frågan nu föreligger, inte se, att jag kan gagna vårt lands försvar på bättre sätt än genom att yrka bifall till utskottets förslag. Det är min övertygelse, att detta förslag ger det mesta, som det för närvarande är möjligt att få, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wohlin: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har för innevarande riksdag framlagt en budget, som vad skattebudgeten beträffar äger stora och obestridliga förtjänster. En fråga av annan natur är lånebudgeten och den därmed förknippade särskilda beskattning, som avses för amortering på kort tid av en föreslagen stor upplåning, ett ämne, vartill riksdagen ju sedermera får anledning att närmare återkomma. Vad emellertid den egentliga skattebudgeten angår, utmärkes den av en sparsamhetsvilja och en påfallande strävan att begränsa utgifterna på de olika huvudtitlarna, liksom den också kännetecknas av ganska försiktiga och klokt avvägda inkomstberäkningar. Det är alltså en skattebudget, som — om man bortser från det något vid sidan därav liggande kapitel, som jag här icke berör — är värd mera erkännande, än den kanske understundom har fått. I denna skattebudget finns det emellertid en punkt, nämligen den som nu är föremål för behandling, som redan ur statsfinansiella synpunkter måste väcka opposition och detta även från dem, som i likhet med mig i övrigt giva denna skattebudget sitt erkännande. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har här — som jag skulle vilja uttrycka det — i sin lofvärda strävan att åvägbringa besparingar på skilda huvudtitlar följt det minsta politiska motståndets lag. Han har med avseende å andra besparingsmöjligheter, där i politiskt hänseende hårdare motstånd troligen varit att förvänta, avhållit sig från åtgärder, som i en svår situation som den nuvarande åtminstone hade bort komma under allvarligt övervägande. I stället har han på denna punkt, där man sedan många år känner, att de politiska hindren äro mindre — på grund av den allmänna försvarsviljans försvagande här i landet — skridit till en besparing, vilken om man närmare analyserar densamma, är mycket tvivelaktig redan om man betraktar nästkommande budgetår och vilken är ännu mera oviss och tvivelaktig till sitt värde, om man ser den i dess allmänna sammanhang med arbetslöshetspolitiken.

Det har av utskottet anförts, att den nu ifrågasatta åtgärden med avseende å vissa värnpliktsövningsars inställande är av den natur, att ett beslut av samma innehåll icke kan upprepas ett följande år »utan att härorganisationen nedbrytes». Och den ärade utskottsordföranden har i sitt anförande nyss bestämt framhållit, att detta uttalande icke får givas en sådan tydning, som en föregående talade sökte giva detsamma. Det skall fastmera läsas precis så, som det

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

är skrivet. Han har dessutom understrukit, att utskottet på den punkten befinner sig i överensstämmelse med de socialdemokratiska reservanterna i samma fråga vid nästföregående års riksdag. En föregående ärad talare — den förste i denna debatt — har på ett träffande och riktigt sätt karakteriserat försvarsorganisationen som en levande organism. Det är väl ganska uppenbart, att utbrytandet av en värnpliktsklass på sätt som här föreslagits och förslaget att ej giva denna årsklass erforderlig utbildning innebär att man skär ett sår i denna levande organism, som får allvarliga verkningar — såsom även framhålles i generalstabschefens uttalande — under en lång följd av år framåt. Det är som om man tänkte sig att i en trädstam den yttersta årsringen bleve skadad eller avskalad. När nu läget är sådant, att man ej utan att nedbryta den svenska härorganisationen kan återupprepa denna åtgärd ett följande år — och det är utskottsmajoritetens ståndpunkt — då frågar jag ur de statsfinansiella synpunkter, som jag nu närmast berör: hur blir situationen under ett följande år? Hur är läget nu, och hur kommer det att ställa sig om ett år? Alla kammarens ledamöter torde ju känna till, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nödgats vidtaga den osedvanliga men enligt min uppfattning riktiga och nödvändiga åtgärden att lägga fram en tilläggsstat för innevarande budgetår i syfte att nästkommande budgetår kunna börja med en kassafond, som åtminstone icke är alldeles tömd, och han har för detta ändamål tagit i anspråk en högst väsentlig del av rusdrycksmedelsfonden och så gott som hela amorteringsfonden. Alla ledamöter av kammaren torde vidare veta, att dåvarande finansministern under de nästföregående åren i syfte att balansera budgeten renskrapat en hel rad andra fonder och reserverade tillgångar. Jag vill framställa till kammarens övervägande, huru läget kommer att te sig, därest icke mot förmodan en uppåtstigande konjunktur tämligen snart börjar att göra sina verkningar gällande. Vi komma då att stå inför en situation, där alla fonder äro bottenskrapade. Är det många, som tro, att en regering, som har sett på frågan om värnpliktsövningarnas inställande på det sätt, som skett i den föreliggande regeringspropositionen, då kommer att hysa uppfattningen, att nu har ett år gått, nu går det icke längre, nu skola de värnpliktiga ånyo övas i tidigare utsträckning? Faran ligger i att när detta första steg är taget den allvarliga erinran i föreliggande utskottsutlåtande om risken att fortsätta i samma riktning kommer att tilläggas en underordnad eller ingen betydelse, så att man i mer eller mindre stor omfattning kommer att fortskrida på den farliga väg, på vilken man nu för första gången vill slå in. Herr Westman har uttryckligen understrukit, att enligt utskottsmajoritetens uppfattning är detta en åtgärd, som icke kan och icke får upprepas ett kommande år. Det är hans ståndpunkt. Jag skulle vara glad, om jag kunde vara förvissad om, att riksdagens majoritet ett följande år kommer att hylla den uppfattningen. Säker därom är jag emellertid alls icke.

Jag har vidare ganska svårt att förstå, att herr Linder har kunnat gendriva vad som från utskottsreservanten herr von Geijers sida och för övrigt från skilda håll anförts rörande den tvivelaktiga vinst, som i ekonomiskt avseende skulle uppnås genom en åtgärd av detta slag. Det är ju så, att vi här i landet lida icke bara av en allmän arbetslöshet av stor omfattning utan även särskilt av en ungdomsarbetslöshet, vilken utgör det mest förfärande draget i arbetslösheten här i landet. Denna ungdomsarbetslöshet, på vilken man från olika håll har sin uppmärksamhet så starkt riktad och vars farliga följder för ungdomen och för dess moraliska liv alla torde inse, den måste väl ändock i viss omfattning förminsкас genom inkallandet av värnpliktiga på sätt i värnpliktslagen är föreskrivet. Jag skulle kunna anföra av mig kända nära liggande fall, där jag vet vad en åtgärd som den nu föreslagna betyder för en ung man,

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

som i vår skall göra sin värnplikt. Just nu, när det på grund av depressionen inom näringslivet är så svårt för unga män, som gå ut ur skolor av skilda slag att omedelbart få en anställning, betyder faktiskt i hundratals, ja, i tusentals fall möjligheten att få exercera en verklig räddning i ögonblickets situation, icke på lång sikt naturligtvis, men en räddning tills vidare. Även om utskottet ej kunnat inhämta andra upplysningar än vissa siffror från sjömanshusen — helt naturligt för övrigt under den korta tid utskottet arbetat — så är dock den allmänna situationen i landet, sådan man hör den skildras från kompetent och vederhäftigt håll ute i bygderna, sådan, att betydande skaror av ynglingar, när de nu ej få göra sin värnplikt, behöva omhändertagas av de organ, som är inrättade för arbetslöshetens bekämpande. Herr von Geijer har vidare klart och tydligt understrukit, att denna senare väg att hjälpa de unga arbetslösa blir dyrare för statsverket än om man inkallar dem till värnpliktstjänstgöring med den härför bestämda vanliga ersättningen i kost och i penningar. Jag förstår sålunda icke annat än att man — även om man betraktar saken som en engångsåtgärd — har underlåtit att med tillräcklig noggrannhet beakta förslagens betydande svagheter även ur arbetslöshetssynpunkt.

Till sist vill jag erinra om, att det ju är hårda tider för de försvarsvänliga krafterna i vårt land. I vad mån denna ogynnsamma atmosfär beror på gamla synder, som sammanhånga med det svenska samhällets forna struktur och med en tidigare epoks officersanda samt andra omständigheter, som från folklig synpunkt kunna vara värda kritik, är det icke tillfälle att nu närmare beröra. Möjligt är, att vi alltjämt lida av efterverkningarna av sådana tidigare missförhållanden. Men en huvudanledning till den utbredda ljumheten för det svenska försvarsväsendet, vilket genom den nu ifrågasatta åtgärden hotas på ett allvarligare sätt än kanske någonsin tillförne, är den märkvärdiga optimism i utrikespolitiska frågor, som behärskar en så stor del av den svenska nationen. När emellertid den nuvarande regeringen i sin krets inrymmer de två måhända främsta kännarna av det nutida utrikespolitiska läget — personligheter, som mer än andra nu levande svenskar på den internationella arenan kämpat för en avspänning mellan folken och för en internationell nedsättning av de militära bördorna — så borde den väl också noggsamt veta — som utskottsordföranden även antydde — med vilka enorma svårigheter dessa strävanden ha att brottas och den borde genom upplysningar i sin egen inre krets känna, huru avlägsna vi alltjämt äro från det mål, till vilket vi alla önska att världen måtte nå. Det förefaller mig vid sådant förhållande som om det funnes en viss egendomlig motsägelse i regeringens ställning till hela denna fråga. Å ena sidan har den tillgång till en sakkunskap av förnämlig natur rörande det utrikespolitiska lägets faror och bekymmer, å andra sidan föreslår den denna så att säga inrikespolitiska åtgärd, som går ut på den svenska försvarskraftens försvagande och därmed på de utrikespolitiska riskernas ökning för vårt lands vidkommande. Jag har — för att tillägga ännu några ord — sett en del uttalanden i den offentliga diskussionen, vilka satiriskt avfärdat på andra håll framkomna farhågor för denna åtgärds inverkan på den allmänna mentaliteten bland de värnpliktiga och bland befälet ävensom dess folkpsykologiska inverkan överhuvud taget med avseende å den allmänna värnpliktens idé. Jag tror emellertid icke, att man så lätt kan avfärda farhågorna för att åtgärden är en bräsch mot denna idé med svåröverskådliga följder i avseende å den svenska ungdomens och det svenska folkets uppfattning om den allmänna värnplikten. Därav kan, utan att man gör några konstlade konstruktioner, följa en viss underminering av den härs-makt, som är det folkliga Sveriges värn mot tidsströmningar av annan och verkligt riskabel natur. Det blåser nu upp till orkan i världen. Det förekommer strömningar i Europa, som med väpnad makt vilja kullstörta de folkstyrda

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)
 samhällena. Dessa strömningar äro dess bättre ännu i vårt gamla land icke starka, och det är allas vår förhoppning, att de icke skola växa sig starkare. Men då man undergräver den allmänna värnpliktens idé och därmed förringar ansvarskänslan gentemot det statsstyrda fosterlandet, så uppstår en ökad risk för att sådana strömningar kunna växa i styrka särskilt bland ungdomen, som även i vårt land icke är alldeles okänslig för dessa farliga tidstendenser.

Jag yrkar, herr talman, själfvallet från mina utgångspunkter bifall till den av herr von Geijer m. fl. i ärendet avgivna reservationen.

Enär herr statsrådet *Möller* anmält sig vilja avlämna kungl. propositioner, avbröts nu överläggningen angående det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 121, angående beredande av delaktighet i statens pensionsanstalt åt lärare vid Svenska röda korsets barnhem för friska barn från tuberkulösa familjer samt Evangeliska fosterlandsstiftelsens barnhem i Hillsand i Ströms församling;

nr 125, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 127, angående befrielse från tullavgift för ett här i riket förolyckat tyskt luftfartyg.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Fortsattes överläggningen angående andra lagutskottets utlåtande nr 4.

Herr *Larsson, Sam*: Herr talman! Då jag deltagit i detta ärendes behandling inom andra lagutskottet och biträtt det slut, till vilket utskottet kommit, anser jag mig böra med några ord motivera min ståndpunkt. Jag kan göra denna motivering så mycket kortare som jag i allt väsentligt kan instämma i det yttrande, som för en stund sedan här hölls av utskottets ärade ordförande.

Jag vill, herr talman, öppet förklara, att det för mig förelegat mycket starka betänkligheter mot ett inställande av värnpliktsövningarna på det sätt, som nu har föreslagits av Kungl. Maj:t. Det är väsentligen tre omständigheter, som gjort, att jag kommit att intaga en mycket betänksam ståndpunkt. Först och främst är det ju, såsom här redan från flera håll poängterats, mycket ovisst, huruvida någon verklig besparing kommer att bli resultatet av denna åtgärd, eftersom ju arbetslösheten är stor och särskilt omfattande just inom de åldersklasser, som beröras av dessa övningar. Om de i större utsträckning från värnplikten frikallade skola på annat sätt omhändertagas och hjälpas av samhället, kan det väl sättas i fråga, huruvida några besparingar alls genom en sådan åtgärd komma att uppstå.

Det är vidare uppenbart — och på den punkten kan jag anknyta till vad den siste ärade talaren framhöll — att försvarsorganisationen hotas till sina grundvalar genom att en avsevärd del av våra värnpliktiga bli alldeles utan utbildning, och att de följaktligen i denna organisation lämna ett tomrum, som aldrig kan utfyllas. Även för dem, synes det mig, vilka anse sig kunna taga på sitt ansvar att genomföra en mer eller mindre radikal isolerad ned-

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)
rustning för vårt land — till dessa vågar jag icke ansluta mig — bör det dock vara uppenbart, att steg i denna riktning under alla förhållanden icke böra företagas planlöst utan först efter noggrant övervägande och efter en ansvarsställning av alla på frågan inverkan faktorer. Så har nu icke skett och icke kunnat ske. De allvarliga tider, i vilka vi leva, innebära förvisso icke blott ekonomisk nöd för stora folklager utan präglas också, som av flera föregående talare med mycken styrka framhållits, av en utrikespolitisk allmän oro, som sannerligen icke är ägnad att inge en sådan känsla av trygghet, att vi med gott samvete kunna riva ned våra försvarsanstanter.

Slutligen är, såsom också förut framhållits, den ifrågasatta anordningen betänkligen därför, att den nästa år sätter oss i en särskilt bekymmersam situation. Jag anser det vara obestridligt vad utskottet yttrar, att samma slags besparingar på samma område ej kunna vidtagas mer än en gång, utan att organisationen nedbrytes. Då man nu tyvärr måste befara, att det ekonomiska läget nästa år kommer att bli ännu svårare än det är i år, inses lätt, vilka besvärligheter som då komma att möta och som ytterligare förstoras genom de nu föreslagna anordningarna.

Då jag, herr talman, dessa starka betänkligheter till trots, anser mig kunna biträda utskottets förslag, så har det skett därför, att jag varit medveten om, att man under sådana nödtider som dem, vi nu genomleva, får vara beredd att gå med även på sådana åtgärder, som i och för sig kunna vara olämpliga, ja, rent av skadliga, men som man anser sig inte kunna undvika, om man ärligt eftersträvar vad som nu måste vara huvudsaken, nämligen att vi gå varandra till mötes så långt vi kunna för att med gemensamma ansträngningar göra allt vi kunna för att bringa de nödställda hjälp och rädda oss så litet skadade som möjligt ur krisens virvlar. Då nu de utökningar av värnpliktsövningarna, som utskottets förslag innebär i jämförelse med Kungl. Maj:ts, medföra högst avsevärda förbättringar, har jag ansett mig kunna medverka till det förslag, till vilket utskottet kommit, och jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Löfgren: Herr talman! Jag ber att med några ord få ge uttryck för min och mina meningsfränders ställning till de olika yrkanden, som föreliggande vid behandlingen av föreliggande förslag.

Det är inte utan, att riksdagen i frågans nuvarande läge kommit i ungefär samma dilemma som generalstabschefen omvittnar i sitt yttrande i ärendet. Han har, säger han, fått nådig befallning att räkna ut på vad sätt kostnaden för lantförsvaret skall kunna nedbringas till ett visst belopp. Han fullgör pliktskyldigast uppdraget men konstaterar, att detta inte låter sig göra utan att ingripa på den punkt, där han anser det svårast och vådligast att göra några begränsningar alls. Generalstabschefen slutar därför med en hemställan, att de av honom föreslagna inskränkningarna beträffande värnpliktens tillämpande i första hand bortfalla, därest möjlighet skulle yppa sig att vidga den givna kostnadsramen.

Inom riksdagen torde man allmänt dela generalstabschefens uppfattning därom, att värnpliktstjänsten är av grundläggande vikt för landets försvarsberedskap. Det ligger ju också, formellt sett, i riksdagens hand att vidga den givna kostnadsramen — något som däremot generalstabschefen inte hade i sin makt att göra — för att undvika rubbningar i värnpliktens tillämpning. Men i realiteten är vår prövningsrätt ganska beskuren. Vår svårighet karakteriseras — åtminstone gäller det mig personligen — av att vi i nuvarande stund före fjärde huvudtitelns behandling väl knappast äga sådan överblick

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

över besparingsmöjligheterna inom försvaret, jämfört med andra statsbehov, att vi på rak arm kunna verkställa en riktig justering av de konkurrerande behoven.

Det är i detta läge, regeringen begär riksdagens blankofullmakt att godkänna en avvägning, som visserligen utförts efter en plan, utarbetad av generalstabschefen, men som av honom och övriga stabschefer livligt avstyrkts.

Det är helt naturligt, att regeringspartiet är redo att utan vidare utfärda den fullmakten. Det är också fullt begripligt, att högern med sin principiella inställning till försvaret såsom tabu för prutningar — även om man där i vissa punkter nu synes beredd till jämkning — lika bestämt vägrar i vändningen på ett område, som den anser så vitalt som det ifrågavarande, och detta framför allt, om man på det hållet delar herr Wohllins nyss uttryckta uppfattning därom, att man finge betrakta regeringsförslaget, och då även utskottets förslag, som en bräsch i det allmänna värnpliktsystemet. Jag för min del kan inte finna annat, än att denna farhåga är en smula överdriven. Jag tror, att riksdagen själv skall veta att sätta stopp, därest det provisorium, som det nu är fråga om, skulle tendera att bli permanent.

Jag kan inte heller annat än finna det naturligt, att i nuvarande finansiella situation även försvarshuvudtiteln får vidkännas beskärning. Och ehuru jag beklagar, att den första, för övrigt ganska tvivelaktiga besparingen skall sättas in på en ömtålig punkt, där fråga är om en så viktig del av försvarsberedskapen, är jag å andra sidan inte utan vidare beredd att anvisa täckning för det hål i budgeten, som uppstår, om man skulle helt och hållet avvisa regeringens förslag.

Med dessa utgångspunkter har jag, herr talman, intet annat att göra än att ansluta mig till utskottets förslag med den precisering och begränsning av regeringens fullmakt som ett bifall till detta förslag innebär. Det hade varit önskvärt, om utskottets förslag kunnat gå ett stycke längre i fråga om värnpliktsinkallelserna, även om detta hade kostat något mera pengar. Men det måste ändå erkännas, att utskottet i avsevärd mån gått till mötes det även av generalstabschefen uttryckta önskemålet att med någon utvidgning av kostnadsramen erhålla möjlighet till värnpliktsövningar i större utsträckning än som skulle följa av ett bifall till regeringens förslag.

En anmärkning, som starkt gjort sig gällande beträffande hela detta förslag om partiell frikallelse och som särskilt kraftigt underströks av herr Wohlin, är den, att besparingsintresset här synes gå rakt stiek i stäv mot tendenserna för den arbetslöshetspolitik, som ligger regeringen så varmt om hjärtat. Man befriar en hel del unga män, som lida av arbetslöshet, från en tjänstgöring, vilken skulle bereda dem både arbete och lön för arbetet. Resultatet, menar man, kanske blir, att besparingen för statsverket neutraliseras genom nödvändigheten att ge de befriade arbetslöshetsunderstöd. Även jag finner dessa betänkligheter vara stora nog, men man måste även här erkänna, att utskottets förslag är mindre att anmärka på än regeringens. Dessutom har utskottsförslaget lämnat en del anvisningar, som måhända skulle kunna kombineras med förslagets utförande i praktiken på ett sätt, som i viss mån kunde avhjälpa arbetslösheten. I utskottets betänkande framkastas nämligen tanken på att anordna värnpliktstjänstgöring för arbetslösa efter frivillig anmälan. Frågan är bara den, och jag låter denna fråga gå vidare till försvarsministern, hur detta tekniskt skall kunna utföras.

Ett annat sätt, som eventuellt kunde låta sig tänkas, vore, att man i första rummet tar ut arbetslösa värnpliktiga till vapenövning alldeles fränsett, om de kommit med frivillig anmälan eller inte.

Då jag sålunda, herr talman, ger min röst till utskottets förslag, vill jag

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)
 emellertid understryka utskottets uttalande, att även ett begränsat inställande av de värnpliktigas tjänstgöring är ägnat att framkalla de allvarligaste betänkligheter. Och därest vi under trycket av de svåra ekonomiska förhållandena inte motsätta oss en dylik åtgärd för ett år, kan, såsom utskottet fastslår, ett beslut av samma innehåll för följande år inte upprepas, utan att härorganisationen nedbrytes. Vi ha hört detta utskottets yttrande citeras förr, ehuru det inlagts något olika mening i detsamma. Dessa utskottets ord äro emellertid allvarliga nog och utgöra, såsom jag läser dem, en maning till vilken regering, som än må sitta under följande år, att lägga ett kommande budgetförslag så, att grunderna för vår försvarsorganisation, främst de värnpliktigas tjänstgöring, bibehållas, tills de efter slutförandet av den pågående försvarsberedningens arbete må bli reviderade i behörig ordning av statsmakterna. Det finns så mycket större skäl att betona detta som herr Linder för en stund sedan, då han talade för vissa utskottsreservanternas hemställan, i utskottets yttrande sökte inlägga en tolkning, som, om den vore riktig, inte skulle alldeles fritaga utskottet från en viss sofistisk i sin argumentation. Såsom jag läst utskottets uttalande i denna del och även trodde mig förstå det, som sades av utskottets ärade ordförande, anser också utskottet *sitt* förslag vara godtagbart allenast som ett provisorium för ett år.

Nöden har, som bekant, ingen lag. Yttre förhållanden kunna komma att tvinga oss att stärka vårt militära försvar, lika väl som inre svårigheter nu påkalla besparingar. Men så mycket borde vi ändå kunna vara ense om, att tiden inte är sådan, att den medger godtyckliga kastningar från ett provisorium till ett annat, utan att den grund för vår säkerhet, som ligger i ett fast och i praktiken också tillämpat försvarssystem, icke bör övergivnas.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Karl Andreas*, och herr *Pålsson*.

Herr statsrådet **Vennerström**: Herr talman! Innan jag går in på en granskning av utskottets betänkande och den förda diskussionen, ber jag få avlämna en kanske ingalunda onödig deklaration. Det har, visserligen inte i denna kammare, men utanför densamma, gjorts gällande, att man velat från regeringens sida med föreliggande förslag rikta sig speciellt mot värnpliktsövningarna och att man skulle ha haft ett synnerligen gott öga till dem. Jag ber för min del att utan vidare få avvisa den insinuationen både för mitt vidkommande och för hela regeringens vidkommande. Det framgår redan av utskottsbetänkandets motivering, att i de från departementschefen, det vill säga från mig, lämnade direktiven till de militära myndigheterna finnes ingenting talat om speciella åtgärder för inskränkande av värnpliktsövningarna. Regeringen, inklusive mig själv, har gått ut från ett resonemang av ekonomisk natur, vi ha velat vinna ett visst ekonomiskt resultat, vi ha velat ernå en viss ekonomisk besparing, och vi ha gett de direktiven till de militära myndigheterna, att de inom denna ekonomiska ram skulle föreslå vidtagande av sådana åtgärder, som lämnade det bästa militära resultatet. Detta gör, såsom herrarna och fröken Hesselgren mycket väl känna till av motiveringen i utskottets betänkande liksom även från propositionen, att man från de militära myndigheternas sida i främsta rummet föreslagit minskande av materielanslagen. Man har vidare föreslagit indragning av skolor, och man har som sista reserv och sista ekonomiska resurs gått in för en minskning av själva värnpliktsövningarna.

Jag ber i det sammanhanget också att få lämna den deklarationen, som också kanske kan vara av ett visst värde, att det ingalunda är fallet, att man velat från departementschefens eller från regeringens sida på några bakvägar genom-

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

föra den fullständiga avrustningen. Man har nämligen kommit med den insinuationen. Jag ber att få fritaga mig själv och regeringen i övrigt från något sådant. Vi anse, att man bör spela rent spel åt alla håll. Man bör spela fair play med de militära institutionerna och med de militära yrkesmännen, lika väl som man gör det i fråga om de civila institutionerna och de civila yrkesmännen. Vi ha den mening, att om de svenska statsmakterna förr eller senare gå in för en mer eller mindre radikal, låt mig kalla det nedrustning, då bör man göra det med öppna ögon, med samtliga handlingar framlagda, så att man från de ansvariga statsmakternas sida med fullt överblickande av hela tillgången på material kan gå att fatta slutligt avgörande. Herr talman! Regeringen och således även jag tillhöra inte den kategori av medborgare, som kunna kalla sig »vi, som gå köksvägen», utan vi vilja vandra på de raka och rena vägarna även i detta fall.

Till herr Wohlin, som i dag axlade den gamle lyrikerns något avlagda kappa, ber jag i detta sammanhang få lämna en liten replik. Han hade den uppfattningen, att man här sköt första bräsch i den allmänna värnplikten. Jag ber att även i det fallet för min del klart och bestämt få deklarerat, att ännu äro vi inte framme vid en sådan situation. Jag tillhör personligen försvarscommissionen, och jag kan säga till herr Wohlin, att innan försvarscommissionen är färdig — och det dröjer tyvärr ganska länge ännu med sina överväganden rörande dessa spörsmål — kan man ingalunda göra gällande, att man från regeringens sida eller från riksdagens sida genom godkännande av tillfälliga åtgärder av det ena eller andra slaget skjuter någon bräsch vare sig i värnpliktsövningarna eller i någon annan militär institution.

Sedan ber jag få övergå till den första sidan, den sociala sidan av detta problem om de inställda värnpliktsövningarna. Den sidan av problemet har blivit synnerligen vidlyftigt diskuterad här, och det var min gamle vän från konstitutionsutskottet, herr von Geijer, som i det stycket öppnade dansen. Samtliga övriga talare ha också vidrört den sociala sidan av det ifrågasatta problemet. Min kamrat här bakom mig — den, vid vars sida jag för övrigt såsom ledamot är placerad — uttalade sitt tvivel om att man når ekonomiska besparingar och sociala vinningar genom regeringens förslag. Herr Wohlin, med sin större trossäkerhet, var förvissad om att man därigenom inte nådde några sociala eller ekonomiska vinningar, utan tvärtom skapade väsentligt större arbetslöshet. Jag hörde från herr von Geijers sida, hur han åberopade det stora ekonomiska nationalhelgonet, nämligen professor Cassel, för samma ståndpunkt som herr Wohlin här har intagit. Den vanliga och den populära argumentationen, återfunnen även i herr Tryggers bekanta motion och löpande såsom en röd tråd genom olika talares motiveringar, är den, att man vinner två kronor per man och tjänstgöringsdag genom att gå regeringens väg och att man förlorar två kronor per man och dag, genom att man måste lämna kontantunderstöd till dem, som bli arbetslösa på grund av den inställda värnplikten, och man menar, att den matematiska kalkylen är den, att resultatet sålunda blir plus minus noll — det ena tager ut det andra — och att precis samma summa, som man vinner på fjärde huvudtiteln, förlorar man på den femte huvudtiteln, på Gustav Möllers huvudtitel. Jag erkänner, att vore kalkylen så enkel, skulle jag för min del såsom gammal matematiker acceptera densamma, men samtliga faktorer i denna kalkyl äro oriktiga. Det är ingalunda sant, att man vinner bara två kronor per man och dag genom att inställa vapenövningarna, det är ingalunda sant, att man lämnar ut två kronor per man och dag i kontantunderstöd, det är ingalunda sant, att 100 procent av de värnpliktiga bli arbetslösa, och det är ingalunda sant, att samtliga arbetslösa verkligen begära eller anhålla om och erhålla understöd.

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

Mina herrar, situationen är den, som ni även finna av utskottets motivering, att om en och en halv miljon tjänstgöringsdagar inställas enbart för arméns vidkommande, vinner man en summa av 4.5 miljoner kronor, alltså inte två kronor utan trenne kronor per man och dag. Jag har låtit verkställa en undersökning i fråga om kostnaderna för understöd till de arbetslösa och har därav funnit, att det högsta kontantunderstöd, som utgår till arbetslösa ungarlar över 18 års ålder, förekommer i huvudstaden och utgår med 2 kronor per dag. Sedan blir understödet något lägre i de andra större städerna, kronor 1:90, 1:80, 1:70 o. s. v., och det uppgår väl i genomsnitt för de andra städernas vidkommande till kronor 1:50. Går man så till de olika landsortskommunerna, både industriella och agrariska kommuner, finner man, att där lämnas ett understöd av ungefärligen kronor 1:25 eller möjligen 1:35 per dag.

Rörande antalet värnpliktiga, som bli arbetslösa genom värnpliktsövningarnas inställande, finna vi, att man i en av högermän framburen motion — nämligen Birger Petersson i Lerbäcksbyn och Ivar Anderson i andra kam-maren — rörande den s. k. militära folkhögskolan, räknar med att av de värnpliktiga bara ungefär en fjärdedel bli arbetslösa på grund av värnplikts-övningarnas inställande. Och jag kan vidare erinra om att vid beräkningen av antalet av dem, som komma att anhålla om understöd, därför att de äro arbetslösa, komma dessa högermän fram till det antagandet, att ungefärligen två femtedelar av de arbetslösa skola anhålla om kontantunderstöd. Härav se ni, mina herrar, hurusom kalkylerna vid en mera djupgående ekonomisk granskning taga sig något annorlunda ut. Om jag räknar med 3 kronor per man och tjänstgöringsdag såsom inbesparade och om jag går så långt som att räkna med 2 kronor per man och dag i understöd åt samtliga arbetslösa, och om jag vidare kalkylerar med 100 procent av de värnpliktiga såsom arbetslösa, blir det för arméns vidkommande, om man räknar med 1.5 miljon inställda tjänstgöringsdagar, i varje fall en ekonomisk vinst, som utgör skillnaden mellan 4.5 och 3 miljoner, alltså 1.5 miljon kronor. Räknar jag bara med 50 procent arbetslösa, blir det en vinning av 3 miljoner kronor, och har jag 25 procent arbetslösa, så få vi en vinst, en reell nettobehållning av $3\frac{3}{4}$ miljoner kronor, om jag inte kalkylerat fel.

Sedan har här ifrån herr Wohlin's sida med en smula lyrisk överdrift gjorts gällande, att här finnas så många — herr Wohlin begagnade ordet hundrat- tal och ökade på det till och med till tusental — som stå i kö för att anhålla om tillträde till värnpliktsövningarna. Jag erkänner, att något enstaka så- dant fall kommit till min kännedom, men jag vill säga herr Wohlin, att för mig såsom departementschef sedan september månad förlidet år har detta argument synnerligen liten reell bärighet. Det är ingalunda av någon sär- skilt verklighetsbetonad karaktär. Jag kan säga herr Wohlin, att situationen i stället är den, att jag under den tid jag varit departementschef, utom den bekanta framställningen från Linköping, mig veterligen bara handlagt ett sådant ärende, men å andra sidan kan jag säga herr Wohlin, att jag har hand- lagt många hundratals ärenden, där värnpliktiga anhållit att med stöd av det ena eller det andra skälet, hänvisande till arbetslöshetssvårigheter, bli fri- kallade från värnpliktens fullgörande. Jag kan säga herr Wohlin, att i varje konselj har det förelegat så där 15—25 ärenden, där värnpliktiga, i regel 21-, 22-, 23- 24-åringar anhållit om frikallelse, helt enkelt därför att av olika anledningar värnpliktens fullgörande för dem skulle medföra synnerligen stora besvärligheter, då det gällt för dem att skaffa sig själva och familjen för- sörjning på ett eller annat sätt. Jag vill i detta fall inte citera, men jag skulle ha ganska god anledning att enbart från den senaste konseljen, d. v. s. i förra veckan, då jag hade, om jag inte missminner mig, ett trettiotal dy-

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

lika ärenden, anföra det ena fallet efter det andra, där unga arbetare anhålla om frikallelse, då värnpliktstjänstgöringen för dem innebure stora ekonomiska svårigheter. Jag kan för de värderade högermännen här ur den stora högen av exempel draga fram bara ett enda fall. Det förelåg exempelvis en anhållan från en typograf, som presterade intyg från sin tidning, att den inte kunde garantera, att mannen i fråga finge komma tillbaka och erhålla anställning, för det fall att han nu nödgades genomgå värnpliktsövningarna. Jag kan meddela vidare för herrarna av högern, att den tidning, som lämnat detta intyg och anhöll om mannens frikallelse, därför att man inte kunde ge honom arbete, då han kom åter, var en av de högertidningar, som under gårdagen i en ledare om värnplikten och arbetslösheten skrev gentemot den kungl. propositionen.

Jag övergår emellertid nu till den sista, den militära, sidan av detta spörsmål, och jag är tillfredsställd över att man i debatten i denna kammare inte kommit med samma argumentation, som vi hört utanför kammaren under de gångna månaderna, nämligen den att regeringsförslaget innebär det svenska försvarets fullständiga raserande. Jag vill särskilt i detta fall inkasera, att även högerreservationen uttalar sig med en ganska stor mjukhet på den ömtåliga punkten. Jag vill även uttala en viss tillfredsställelse med herrarna av utskottsmajoriteten, d. v. s. bondeförbundet och de frisinnade, som genomdrivit utskottsbetänkandet. Genom att man accepterat regeringens förslag i det väsentligaste, utgångspunkten beträffande nödvändigheten av ekonomiska besparingar och även den väsentliga planritningen av besparingarnas omfång och läggning, har man uppenbarligen från de frisinnades och från bondeförbundets sida — jag kan där även inregistrera herr Löfgren från liberala partiet — definitivt ställt sig på en front mot denna agitation från högerns sida, om att regeringsförslaget skulle innebära en fullständig rasering av Sveriges försvar.

Man har från olika håll — herr Westman började, herr Wohlin fullföljde och herr Sam Larsson satte punkt för den argumentationen — gjort gällande, att vad som hänt i år, inställandet av värnpliktsövningarna, får och kan icke fullföljas — en gång och inte vidare! Vad som är hänt i år, kan inte upprepas ännu en gång. Äro verkligen samtliga herrarna säkra på att man kan lämna en så bindande deklaration? För min del vill jag ingalunda vara någon profet. Jag vet ingenting om den ekonomiska krisens fortsatta härjningar i vårt land, och det är den, som är avgörande för frågan om vad som skall göras eller inte skall göras på besparingarnas väg. Man har talat om tyfonen i österland; det var visst herr Westman, bondeförbundaren, som på den punkten var lyrisk och föll herr professor Wohlin i ämbetet. Ja, det går en tyfon genom världen, det går en ekonomisk tyfon över Sveriges land. Äro herrarna vissa om att denna ekonomiska tyfon kommer att lindras så pass, att man kan avlämna bindande deklarationer av den kategori, som herrarna i utskottet göra? Jag är för min del icke viss om att man kan göra det. Vi kunna tvingas in — jag säger *kunna* — i ett längre försvarspolitiskt provisorium, men hur detta skall vara format, kan jag för ögonblicket icke säga någonting bestämt om. Men så mycket kan jag säga, att man kan ha att välja mellan tvenne vägar, å ena sidan en mer omfattande organisation med mindre och svagare militärt innehåll, och, å andra sidan, en mindre och snävare organisation med effektivare militärt innehåll. Hur avvägningen skall ske, kan jag för min del icke hysa någon bestämd mening om, men det kanske kan vara skäl i att man går till vårt grannland Norge, där man efter härordningen 1927 av ekonomiska skäl tvangs in i ett provisorium, och där man nödgats gå den vägen, att man från år 1928 och hela

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)
tiden sedan dess genomfört vissa begränsningar i värnpliktsövningarna. Jag kan bara för korthets skull nämna, att man i fråga om infanteriets rekrytskolor har permanent, det ena året efter det andra, inkallat ungefärligen endast $\frac{2}{3}$ av samtliga uttagna värnpliktiga. Jag har som sagt för egen del i den punkten icke någon bestämd mening, men jag skulle vilja i förväg varna för att man binder sig för det ena eller det andra.

Herr Wohlin fällde slutligen ett ord om de här nedskärningarnas inflytande på den s. k. mentaliteten — jag begagnar ordet andan — inom de militära institutionerna och speciellt inom befälskåren. Jag är för mitt vidkommande mycket väl medveten om att dessa nedskärningar kunna komma att betyda ett försvagande av andan, mentaliteten, inom den svenska befälskåren. Det är naturligt, om yrkesmänniskor vilja få utöva sitt yrke. Om de få mindre att göra, är det helt naturligt, att de känna, att andan sviktar och att alltså det intellektuella innehållet inom organisationens ram blir svagare, än det annars skulle vara. Jag har för min del ingalunda varit okänslig för det resonemanget, och jag vill, till den verkan det hava kan, säga till herr Wohlin, att jag har här i min hand just nu ett dokument, som kommit från generalstabschefen, vilken jag för övrigt vill passa på att lämna en ärligt menad honnör för hans framsynthet, för hans renhårighet och för hans lojalitet, ett dokument om att man planerar en rad av olika åtgärder, som allesammans syfta till bibehållandet och stärkandet under provisorietiden av den s. k. mentaliteten eller andan inom befälskåren. Det tjänar ingenting till att gå in i detaljer. Jag vill bara säga till herr Wohlin, att denna planritning för åtgärders vidtagande till andans eller mentalitetens upprätthållande under provisorietiden är redan behandlad preliminärt av stabscheferna inom de olika inspektionerna och delvis av arméfördelningscheferna, och efter riksdagens beslut i det ärende vi nu behandla, om det går i den ena eller den andra riktningen, komma dessa arbeten ytterligare att fullföljas med stegrad intensitet.

Jag är nu framme vid slutorden, och dessa komma väsentligen att röra sig om den ekonomiska sidan. Herr Wohlin har väsentligen satt in sitt yttrande på den ekonomiska punkten. Det är tämligen naturligt, att för denna besparing har det icke anförts och har icke kunnat anföras några militära skäl utan endast ekonomiska. Det är nödvändigt att spara för att kunna använda de inbesparade penningmedlen på ett annat sätt än till den förbrukning, till vilken de tidigare avsetts. Från den synpunkten kommer jag såsom ledamot av den nuvarande regeringen att vidhålla och yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Vår besparing i fråga om fjärde huvudtiteln är noga och uppsåtligt kalkylerad, den är ett led i vad jag skulle vilja kalla för en nödbudget, och så länge den är det, menar jag, att det ur ekonomiska synpunkter är riskabelt för statsmakterna att gå in för sådana ökning, på vilken punkt det vara månne, som kunna komma att innebära ett överkorsande av regeringens besparingsprogram och alltså av budgetförslaget. Jag erinrar om att under föregående riksdag framträdde den dåvarande finansministern den ena gången efter den andra här i kammaren i fråga om relativt små anslagsfrågor och varnade strängeligen och säkerligen med rätta riksdagen för att höja anslagen och därigenom medverka till ett rubbande av budgetplanen och till genomförande av skattehöjningar på den ena punkten efter den andra. Då den av herr Wohlin apostroferade finansministern inte är här närvarande, vill jag lägga mina slutord, som om jag vore finansministern. Jag vill provisoriskt axla hans mantel och jag ber för min del alltjämt få vidhålla det från regeringens sida såsom led i de allmänna besparingarna här utarbetade förslaget till nedskrivningar även i fråga om fjärde huvudtiteln.

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

Herr von Heland: Herr talman! Även jag vill börja med några allmänna ord om den försvarspolitiska betydelsen av Kungl. Maj:ts proposition och utskottets utlåtande i ärendet angående värnpliktsjänstgöringen.

Jag instämmer med de talare, som framhålla, att de minskade värnpliktsinkallelserna på det hårdaste drabba vårt försvarsväsen, då man härigenom icke håller försvarsorganisationen vid liv, vilket väl inte heller herr försvarsministern kan förneka. En försvarsorganisation baserad på värnplikt, måste nämligen för att hållas vid liv tillföras ny näring genom de årliga värnpliktskontingenterna. En förkortning eller ett inställande av den för våra värnpliktiga lagligen fastställda övningstiden måste därför träffa krigsmakten i dess helhet på en av de mest sårbara punkterna. Ett dylikt lamslående av verksamheten inom landets försvarsorganisation måste dessutom verka moraliskt ytterst påfrestande för de många fast anställda befattningshavarna inom organisationen. Man måste betänka, att dessa inte i längden kunna stå ut med en ringaktande behandling från ledande håll inom samhället, en behandling som går ut över det arbete, åt vilket de ägna sig. Försvarsministern tycks också ha denna fara klar för sig, men hoppas nu på ett förslag ifrån generalstabschefen för att kunna mota denna moraliska nedbrytning. Jag är dock rädd för att det inte finns någon generalstabschef, som kan komma fram med sådana förslag, att de äro tillräckliga för att undanröja all sådan fara.

1925 års försvarsorganisation är ju ett gemensamt verk av de frisinna och socialdemokraterna, och man hade därför kunnat vänta sig, att dessa partier icke skulle vilja förstöra vad de gemensamt skapat. Socialdemokraterna tyckas dock icke hesitera. Att besparingar måste göras, vill nog ingen förneka, men man hade kunnat begära av regeringen, att riksdagen delgivits en åtminstone approximativ uppskattning icke blott av de försvarsorganisatoriska, utan även av de sociala verkningarna av de åtgärder, som regeringen föreslagit för att på så sätt erhålla ett ungefärligt mått på vad som genom de föreslagna åtgärderna även ur dessa synpunkter åstadkommes. Man borde väl förstå, att det måste finnas en viss proportion mellan besparingsresultatet och den organisatoriska förlusten. Ärendet har dock framlagts, utan att önskvärda utredningar förelagts riksdagen. Vidare har ärendet, främst genom brådskan, fått en handläggning, som inte heller befordrar en saklig behandling av detsamma, ty en förkortning eller en inställelse av värnpliktsövningar torde synnerligen intimt höra ihop med de ärenden, som röra försvaret och behandlas av statsutskottet, och dessutom höra ihop med hela arbetslöshetsproblemet, som eventuellt kommer att behandlas av ett särskilt utskott.

I alla händelser är nu första kammaren nödsakad att taga ställning till detta ärende, såsom det handlagts, och man kan då konstatera, att man genom utskottets förslag åstadkommit en hel del ur försvarssynpunkt synnerligen önskvärda korrigeringar av Kungl. Maj:ts proposition. Jag skall beträffande utskottets förslag endast dröja vid ett par punkter. Jag förstår mycket väl, att man inte vill ändra på bestämmelsen om inkallelse av de samvetsömma värnpliktiga, då detta kunde få tråkiga följder. Men jag hoppas, att kostnaderna för denna inkallelse icke skola behöva belasta försvarsanslaget, utan i stället arbetslöshetsanslaget. Beklagligt och fördömligt är vidare, att genom de olika inkallelserna en hel del värnpliktiga måste anse sig av staten orättvist behandlade. Man kan exempelvis ur rättvisesynpunkt inte anse det riktigt, att vid infanteriet de till höstinryckning uttagna värnpliktiga nu helt plötsligt skola bli frikallade, under det att de övriga tjänstgöringsskyldiga skola fullgöra sin tjänstgöring.

Utskottet har helt säkert ur *försvarssynpunkt* gjort det bästa möjliga av det ytterligare antal tjänstgöringsdagar, som utskottet enat sig om. Det torde

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

dock kunna anföras, att en stor del av den tjänstgöring, som nu blir inställd, kan anses vara särskilt värdefull för de värnpliktiga ur civil och social synpunkt, och att även av den anledningen en ökad inkallelse under nuvarande arbetslöshet hade varit synnerligen motiverad. Ty helt säkert äro de kunskaper, som bibringas de värnpliktiga vid fortifikationen, trängtrupperna och intendenturkåren av värde för det arbete, som kan möta i det dagliga livet. Detta skulle ju ej behöva utesluta sådana frikallelser, om vilka herr försvarsministern talade. Men jag vill, som sagt, ur försvarssynpunkt lämna mitt erkännande åt utskottets förslag, när man på grund av sparsamhet med försvarsutgifterna icke velat ytterligare öka antalet tjänstgöringsdagar. Och jag vill särskilt taga fasta på två punkter i utskottets motivering — vilka även berörts av flera talare — dels att värnpliktiga, som ej inkallas till tjänstgöring men som på grund av arbetslöshet önska frivilligt anmäla sig till fullgörande av värnplikt, borde kunna tillåtas detta, dels att ett beslut av samma innehåll som det föreslagna icke kan upprepas för följande år, utan att härorganisationen nerbrytes.

Detta sista borde ju vara en tillräcklig erinran till försvarsministern, att hans uppgift är en försvarsministers och inte en avrustningsministers.

Utgifterna till försvaret äro väl i det närmaste att likna vid en försäkringspremie, som samhället betalar för att om möjligt skydda sina invånare mot ingrepp utifrån. Hur stor denna premie i varje särskilt tidsläge bör tillmätas, måste naturligtvis förutom av samhällets ekonomiska förmåga att bära densamma bliva beroende av de internationella politiska förhållandena och det egna landets försvarspolitiska läge. Det är därför ganska naturligt, att uppfattningen om hur starkt försvar vi behöva kosta på oss skall bli mycket skiftande, alltefter den personliga inställning man har till frågan om möjligheten av fredens framtida bevarande.

För min del anser jag i likhet med flera föregående talare, att de internationella politiska förhållandena för närvarande äro synnerligen ömtåliga, och att det inte på länge varit sådan risk för mycket allvarliga komplikationer med omfattande stridsåtgärder litet varstans här i världen. Av den anledningen är det min personliga åsikt, att det är synnerligen oförsvarligt att för närvarande minska på effektiviteten av vår nuvarande försvarsorganisation. Och jag vill — i likhet med utskottets ordförande — på det skarpaste betona, att ansvaret för de beslut, som första kammaren kommer att fatta beträffande vår försvarsorganisation, måste påvila regeringen och då i första hand försvarsministern. Jag är också av den bestämda uppfattningen, att de belopp, som man beslutar sig för att offra genom att följa Kungl. Maj:ts riktlinjer för närmaste årets försvarsorganisation, icke kunna skänka en önskvärd effektivitet åt vår nuvarande försvarsorganisation, utan att dessa belopp i stor omfattning bliva synnerligen dåligt använda statsmedel. I viss mån gäller denna min åsikt även utskottets riktlinjer.

Skall den tendens, som i år kommer till synes beträffande försvarshuvudtiteln, i framtiden bliva regel, måste jag beklaga skattebetalarna. Landets invånare borde ha rätt att fordra, att försvarskommissionen med det snaraste lägger fram förslag till en försvarsorganisation, som man vill och kan följa, alltså en organisation, där utlagda pengar verkligen komma försvaret till bästa möjliga nytta och där försvarsanslaget gör den största möjliga effekten.

Med detta vill jag, herr talman, övergå till en fråga, som på det intimaste för närvarande hör ihop med värnpliktstjänstgöringen. Och det är denna tjänstgörings inverkan på arbetslösheten. Nästan samtliga talare ha ju varit inne på denna fråga och särskilt försvarsministern. Beträffande detta spörsmål hade väl särskilt under den nu rådande stora arbetslösheten en utredning varit synnerligen befogad. Men man får väl dock hoppas, att orsaken till att en

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

dylik utredning ej blivit verkställd av regeringen inte varit rädsla för att utredningsresultatet skulle komma att strida emot det för socialdemokraterna valtaktiskt fördelaktiga. För att i alla händelser få denna utredning verkställd har jag i en motion, nr 161, yrkat på en dylik utredning, och jag har sett, att även andra motionärer varit inne på samma fråga, varför jag ännu en gång vill beklaga den brådskande handläggningen utav den nu behandlade kungl. propositionen.

Beträffande inskränkning av värnpliktsövningarna, så innebär regeringspropositionen, att ungefär 1½ miljon dagsverken kastas ut i arbetsmarknaden, och skulle enligt hans excellens herr statsministerns yttrande under remissdebatten i andra kammaren genom denna indragning av övningsdagar vinnas en besparing på 5 miljoner kronor — herr försvarsministern var också inne på dessa summor — vilket skulle motsvara kronor 3.33 per tjänstgöringsdag mot ifrån annat håll uppgivna omkring 2 kronor. Försvarsministern sade nyss, att det var fullständigt fel att en värnpliktigs tjänstgöringsdag endast kostar omkring 2 kronor. Jag skall om en stund anföra en del beräkningar för att visa motsatsen mot försvarsministerns påstående.

Dessa beräkningar rörande dagskostnaden äro naturligtvis synnerligen viktiga vid besvarandet av frågan, huruvida man ej genom inkallande till militär tjänstgöring skulle kunna på ett billigare sätt motarbeta ungdomsarbetslösheten än genom kontantunderstöd och beredskapsarbeten. Jag måste än en gång uttrycka min förvåning över att inte regeringen har velat prestera litet mer konkreta siffror för att belysa detta spörsmål. Då en dylik beräkning av kostnaden för den värnpliktige måste vara av utomordentligt stort värde för frågans bedömning i fortsättningen, vill jag vid detta tillfälle närmare gå in på frågan. Jag kommer då att uppehålla mig vid dagskostnader för värnpliktig vid den största försvarsgrenen, nämligen armén, vilken försvarsgren jag för övrigt i viss omfattning är förtrogen med, då jag tjänstgjort där bl. a. som regementsintendent. Jag ber också om kammarens förlåtelse för att jag nu kommer att draga en del siffror — som ju alltid äro tröttsamma — men jag önskar få in dessa siffror i protokollet för frågans kommande behandling i samband med arbetslöshetsproblemet och särskilt därför att regeringen icke presterat några mer konkreta siffror.

I sina riksdagsäskanden för budgetåret 1933/1934, vilka byggde på oförändrad värnpliktstjänstgöring, beräknade arméförvaltningen 7,077,000 tjänstgöringsdagar för manskap. Statsverkspropositionen upptager 5,530,900. Minskningen utgör sålunda 1,456,100 tjänstgöringsdagar, samtliga för värnpliktiga.

Vid beräkningen av den kostnad för värnpliktig och dag, som skulle uppstå, därest dessa sistnämnda tjänstgöringsdagar jämväl skulle fullgöras, får man göra olika beräkningar för olika anslag, beroende på deras natur.

I efterföljande beräkningar hava kostnaderna sammanförts i två större grupper, dels sådana kostnader, som hänföra sig till de värnpliktigas underhåll, dels sådana, som hänföra sig till de värnpliktigas utbildning. Det är naturligtvis den första gruppens kostnader, som bli utslagsgivande vid jämförelse av kostnaderna för en värnpliktig och en arbetslös.

Jag skall nu anföra en del siffror.

	Kostnad per dag öre
1. Avlöning m. m., underhåll, beklädnad inkvartering och sjukvård.	
<i>Pennybidrag utgår per dag med</i>	50.0
<i>Familjeunderstöd. Anslaget har minskats med 25,000 kronor, vilket</i> <i>per dag utgör</i>	1.6
<i>Första kammarens protokoll 1933. Nr 13.</i>	3

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

	Kostnad per dag öre
<i>Inskrivnings-, mönstrings- och färdkostnader.</i> Anslaget har minskats med 275,000 kronor, vilket per dag utgör c:a 18 öre. Då emellertid en del av minskningen betingas av förutsedda organisationsförändringar (se propositionen) torde kostnaderna kunna beräknas till	15.0
<i>Mathållning.</i> Intendentsdepartementet har beräknat kostnaden till 6,118,000 kr. Propositionen upptager	4,800,000 kr.
<u>Minskning 1,318,000 kr.,</u>	
vilket per dag bliver	85.2
<i>Munderingsutrustning.</i> Anslaget beräknas till	55.0,
vilket är en siffra, som åtminstone tillfälligtvis skulle kunna sänkas avsevärt.	
<i>Kasernutredning.</i> Anslaget utgår efter en beräkning av 5 öre per tjänstgöringsdag, vartill kommer en summa för expeditionsmöbler m. m. Sistnämnda summa har minskats med 10 %, vilken minskning förutsättes hava blivit gjord oberoende av tjänstgöringsdagarna. Per dag sålunda	5.0
<i>Förplägnadsutredning.</i> Anslag per tjänstgöringsdag	5.0
<i>Bränsle, lyse, vatten, renhållning och tvätt.</i> I propositionen har som utgångspunkt valts belastningssiffran	3,135,000 kr.
Propositionen upptager	2,815,000 kr.
<u>Minskning 320,000 kr.,</u>	
vilket per dag utgör	22.0
<i>Sjukvård.</i> Anslag per dag	3.5
<i>Byggnader.</i> Anslagsminskningen synes hava gjorts oberoende av tjänstgöringsdagarna	—
	<u>242.3</u>

Summan för dessa poster, som alltså utgöra alla underhållskostnader för en värnpliktig, blir sålunda 2 kr. 42.3 öre. Därmed är jag ju redan under den siffra, 3 kronor, som herr försvarsministern nyss anförde. Jag har vid beräkningarna i huvudsak följt propositionens uppgifter.

Vad beträffar dessa kostnader, som jag nu redogjort för, äro en hel del av dem konstanta, alltså oberoende av antalet tjänstgöringsdagar, under det att andra dagskostnader bliva beroende av antalet tjänstgöringsdagar. Penningbidraget och familjeunderstödet bliva konstanta och beroende på riksdagens givmildhet. Inskrivnings-, mönstrings- och färdkostnader stegras helt naturligt något vid ökat antal värnpliktsinryckningar, men kunna beräknas hålla sig mellan 15 à 18 öre per dag. Vad mathållningsanslaget beträffar, kan dagsportionspriset något sänkas i samma mån som antalet dagsportioner ökas, detta mest beroende på en del fasta kostnader, för krigsberedskap o. s. v. Detsamma gäller kostnaderna för kasernutredning, förplägnadsutredning, bränsle, lyse, vatten, renhållning, tvätt och sjukvård. Munderingsutrustningen kan av samma

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

anledning beräknas lägre per man vid ökat antal tjänstgöringsdagar. Dessutom kan, som jag förut påpekat, vid ett extraordinärt tillfälle munderingsanslaget tillfälligtvis minskas högst väsentligt.

Genom det här anförda kommer man sålunda till det resultatet, att om antalet tjänstgöringsdagar minskas i enlighet med propositionen, ökas kostnaderna per tjänstgöringsdag. Man torde å andra sidan approximativt kunna beräkna, att vid en normal beläggning av våra kaserner de nyss uppräknade kostnaderna för den värnpliktiges fullständiga avlöning, underhåll, beklädnad, inkvartering, sjukvård m. m. skulle kunna nedgå till en summa av omkring 2 kronor per dag. Detta har ju även arméförvaltningen givit belägg för i 1932 års proposition, sid. 86, där man med det förra året beräknade antalet tjänstgöringsdagar kommer ner till en kostnad av kronor 2.10. Vill man sedan minska på penningbidraget, som nu är beräknat till 50 öre, kan man komma ner till en kostnad av omkring kronor 1.80 per tjänstgöringsdag, alltså under nuvarande kontantunderstöd till arbetslösa ungar och betydligt under avlöningar till beredskapsarbeten. Jag tycker, att dessa siffror äro synnerligen viktiga, och jag hoppas, att man vid försvarsfrågans kommande behandling i samband med arbetslöshetsfrågan beaktar de verkliga underhållskostnaderna för de värnpliktiga.

Om man ytterligare skulle göra en allmän beräkning för övningskostnaderna per tjänstgöringsdag, blir denna beräkning mycket vanskligare, då kostnaderna per övningsdag bliva helt beroende av, vilka övningar man önskar anordna. Man kan lätt se detta av tabellen på sid. 15 i lagutskottets utlåtande. I denna tabell kommer man till rätt höga kostnader per dag, särskilt beträffande repetitionsövningar, men detta har ju sin förklaring i att man där inräknat alla kostnader, så t. ex. vid kavalleriets repetitionsövningar även kostnaderna för en del reservofficers tjänstgöring, och vid artilleriets repetitionsövningar den stora kostnaden för hästlejdning. Utan tvivel skulle man även här tillfälligtvis och vid extraordinärt tillfälle kunna göra en besparing genom anordnandet av billigare övningar, om därigenom vunnes, att hela värnpliktskontingenten finge bliva övad. Av denna anledning beklagar jag, att generalstabschefen fick så stränga direktiv vid utarbetandet av sitt förslag. Jag skulle för ett sådant alternativ och med samma utgångspunkt för beräkningarna som förut kunna tänka mig dagskostnaderna på följande sätt, i öre räknat: undervisningsanslaget 0.9, övningsanslaget 11, intendenturfordon, skidmateriel, pionjärmateriel, signalmateriel 2, anskaffning, underhåll och drift av motormateriel 6.8; artilleri- och ingenjörsmateriel ingen extra dagskostnad enligt propositionen.

Med dessa siffror får jag sålunda det resultatet, att för så beräknade övningar — alltså fränsett exempelvis repetitionsövningar med utförläggning etc. — skulle åtgå en summa av omkring 21 öre per tjänstgöringsdag. Otvivelaktigt skulle man sålunda vid en inkallelse icke blott av de nu värnpliktskyldiga, utan därutöver även av den arbetslösa ungdomen, med en sänkning av penningbidraget och en tillfällig minskning av fordringarna på munderingsanslaget, kunna beräkna kostnaderna för de värnpliktigas underhåll samt övningar, om man tillfälligtvis minskade fordringarna på deras dyrbarhet, till omkring 2 kronor per tjänstgöringsdag, vilken summa jag alltså önskar få fastslagen.

Man kan då verkligen fråga sig, huruvida man icke socialt sett skulle göra större nytta med att öka inkallelsen till värnpliktsövningar i stället för att som nu gå in för en minskning, särskilt när man kan utgå ifrån, att kostnaderna för en värnpliktigs tjänstgöringsdag ej mycket överstiga det kontantunderstöd, som lämnas till arbetslös ogift ungdom, och väsentligen understiga

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)
dagskostnaden vid beredskaps- eller reservarbeten. Värnpliktstiden innebär, motståndarna må håna aldrig så mycket, för en stor del av den svenska ungdomen en fysisk uppräckning. Den inverkan den har på avsidens boende ungdomars utveckling bör heller ej underskattas. I likhet med en del andra talare vill jag påpeka, att en stor fara med den rådande arbetslösheten är, att de arbetslösa fysiskt och andligt förslöas.

I England har man sökt komma till rätta med detta problem genom att organisera idrottsövningar för de arbetslösa, och i Tyskland har man genom den frivilliga arbetstjänsten, »Freiwilliger Arbeitsdienst», just tagit den militära organisationen till mönster för att förhindra de arbetslösas försöfnig. Kan det verkligen då, ur social synpunkt sett, anses klokt att här i landet gå den motsatta vägen? Man skulle ju mycket väl kunna förena utsträckt värnpliktstjänstgöring med rent civil undervisning.

I en ledare i »Socialdemokraten» av den 8 februari i år framhålles, huru som under senare tiden arbetslösheten bland de unga ökats med fruktansvärd snabbhet: »En undersökning bland socialdemokratiska ungdomsförbundets medlemmar har givit vid handen, att den 1 oktober 1932 ungefär 25,500 av förbundets cirka 75,000 medlemmar voro utan arbete. De 11 procenten från 1930 hade stigit till 34 procent — siffran hade alltså mer än tredubblats.» Jag tror för övrigt det är lektor Pauli — jag ser honom just nu komma in i kammaren — som har skrivit denna artikel. »Man kan härigenom», heter det vidare i artikeln, »få en föreställning om, i vilken utsträckning arbetslösheten med sina alltför väl kända fysiska och moraliska skadeverkningar måste härja inom den övriga arbetarungdomen i landet.» I ledaren framhålles vidare, hur mycket beklagligare och egendomligare det måste te sig, att de år 1931 tillsatta 5 sakkunniga, som under ordförandeskap av riksdagsman Mosesson skulle föreslå åtgärder angående ungdomsarbetslöshetens avhjälpande, trots den oroväckande ökningen av antalet arbetslösa ådagalagt en arbetstakt, som präglats av en påfallande långsamhet, och under en stor del av det nyss gångna året icke ens varit sammankallade till arbete. Där framhålles vidare: »Det kan sannerligen icke förtänkas arbetarungdomen och särskilt initiativtagarna inom socialdemokratiska ungdomsförbundet, om de inför denna senfärdighet gripits av oro och otålighet och frågat sig, om det inte var riksdagens mening att något skulle göras och göras snart.»

Jag ber att, trots att de sakkunniga i dagarna presterat ett mindre betänkande, få instämma i denna socialdemokratiska kritik, men anser, att denna kritik lika mycket bör riktas mot den socialdemokratiska regeringen för att den icke företager något i ärendet. Man hade väl kunnat fordra, att regeringen åtminstone beträffande värnpliktsövningarna bort utreda hur de av regeringen föreslagna inskränkningarna komma att inverka socialt och på ungdomsarbetslösheten.

Herr talman! Av allt jag har sagt torde väl med tillräcklig tydlighet framgå, att jag på det skarpaste ogillar den nu behandlade regeringspropositionen och att jag dessutom på intet sätt finner mig tillfredsställd med utskottets utlåtande. Jag förstår dock, med hänsyn till särskilt andra kammarens sammansättning, att de, som åstadkommit utskottets medlingsförslag, gjort ett synnerligen gott arbete, och jag förstår vidare, att ett yrkande om en ytterligare inkallelse av de värnpliktiga, exempelvis i enlighet med högerns förslag, endast skulle vara en demonstration. Jag är dessutom rädd för att ett dylikt demonstrerande eller alltför många olika yrkanden i denna fråga tyvärr också skulle kunna tänkas stjälpas till och med utskottets rimliga förslag.

Av den anledningen anser jag det klokast, att alla, som ej vilja riskera

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

övertäckningar, försöka värna utskottets utlåtande, varför jag, herr talman, kommer att rösta med detta förslag.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag har känt mig mycket tveksam i denna fråga. Här har bland annat anförts som skäl mot Kungl. Maj:ts förslag från många håll, att det är mycket tveklaktigt, om det överhuvud blir någon besparing, utan kanske tvärtom. Jag kan inte göra mig till domare i denna fråga, men svaret på den har inte för mig någon avgörande betydelse för min inställning i den här saken. Jag anser nämligen, att även om det kungl. förslaget icke medförde någon besparing, skulle det kunna anses som ett förslag, som vore berättigat, ty enligt min uppfattning skulle det vara ett alldeles tillräckligt motiv för ett sådant förslag, att det medförde en minskning i den militära apparaten. Vi måste ju ändå vara ense om, att en minskning i de militära apparaterna i alla länder — också i Sverige — är ett mål, som alla förnuftiga människor böra eftersträva, eftersom en nedrustning fram till avrustning är en ovillkorlig förutsättning för att krigen skola upphöra — således för ett drägligt tillstånd i världen. Varje stat måste göra sin plikt i det avseendet, och Sverige också. Man måste minska den militära apparaten så mycket som möjligt. Herr Sam Larsson yttrade för en stund sedan, att han dock inte kunde tänka sig, att en isolerad nedrustning skulle kunna förordas. Till detta skulle jag vilja säga, att jag för min del heller inte har något emot en isolerad nedrustning, under förutsättning nämligen, att det praktiskt låter sig göra. Ty man måste ju säga, att det i varje ögonblick är en praktisk fråga, hur man skall ställa sig till förslag om minskning av försvarsberedskapen. Det är ju en praktisk fråga, som måste bedömas med hänsyn till riskerna i varje ögonblick.

Således har jag för min del fullständig sympati för den tankegång, som ligger bakom Kungl. Maj:ts förslag, och jag har vid alla tillfällen i denna kammare, då frågor om utgifter för försvaret varit före, röstat för det minsta anslag, om vilket förslag har framkommit.

Emellertid måste jag ändå säga mig, att man väl knappast skulle kunnat uppleta ett ögonblick, mer olyckligt än det närvarande, för att framställa förslag om minskning av vår försvarsberedskap. Det är väl också på det sättet, att när regeringens förslag planlades, voro de utrikespolitiska förhållandena inte så tillspetsade som de ha blivit på sista tiden, man kan säga under de allra sista veckorna. Herr Westman framhöll för en stund sedan det blodiga krig, som har börjat i Ostasien, och herr Wohlin riktade våra blickar på förhållandena i Tyskland — han utsade inte ordet, men han menade tydligen förhållandena i Tyskland. Det är ju också så, att Tyskland är den utrikespolitiska faktor, som för Sverige har den allra största betydelsen. På förhållandena i Tyskland beror till väsentlig del, hur långt vi kunna gå i nedrustning här i Sverige. Nu har ju i Tyskland till makten kommit en politisk riktning, vars aggressiva tendenser mot grannarna inte kunna betvivlas, och vi ha redan sett åtskilligt, som ger oss förkänning av vad Sverige kan komma att erfara i den vägen.

Jag skulle vilja säga, att det är alldeles nödvändigt, att svensk demokrati har sina ögon fullt öppna med anledning av den politiska utvecklingen i Tyskland. Jag skulle vilja påstå, att den utgör en allvarlig fara för svensk demokrati. Under sådana förhållanden måste jag säga, att jag för min del inte kan vara med om någon åtgärd, som minskar Sveriges försvarsberedskap, tills man sett, hur det nazistiska äventyret i Tyskland utvecklats sig.

Därför, herr talman, nödgas jag för första gången i mitt liv — och som jag innerligt hoppas, också för sista gången — rösta med högern.

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

Herr **Trygger**: Herr talman! Då jag tog del av den kungl. propositionen, förstod jag ganska väl regeringens ståndpunkt. Regeringen ville ge ett uttryck för sin fredsvänlighet och gav samtidigt också ett uttryck för sin likgiltighet för vårt försvar. Det åberopas visserligen i den kungl. propositionen, att de fem miljoner kronor, det nu är fråga om, skulle sparas av hänsyn till att man behöver medel för arbetslöshetens bekämpande. Men för min del tror jag icke — jag säger det öppet — att detta var annat än ett biskäl, som det kunde vara bra att anföra i en kungl. proposition. Det var ej någonting, som var för regeringen avgörande. Och att regeringens verkliga ståndpunkt i frågan har varit den jag nu antytt, d. v. s. uttryck för en principiell inställning beträffande försvarsväsendet och icke en åtgärd på grund av landets finansiellt svaga läge, bestyrkes därav, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet här upptagit till bemötande några invändningar, som endast skulle kunna grunda sig på, att regeringen haft den uppfattning, som jag sålunda antagit. Han har här sagt, att regeringen icke velat rikta sig speciellt mot värnpliktsövningarna utan endast velat spara vissa belopp. Vidare har han sagt, att regeringen icke ville på bakvägar genomdriva avrustning. Om regeringen skulle gå därhän att arbeta för avrustning, komme den att gå direkt. Det finnes en sats, som säger: »qui s'excuse, s'accuse», att följaktligen den, som svarar på invändningar och anmärkningar, som aldrig gjorts, liksom har en känsla av att han är skyldig. I det här fallet ha vi sålunda ett förslag, som ej kan förklaras av annat än den ståndpunkt, som jag antog, att regeringen hade i försvarsfrågan, och som ungefär liknade den, som den siste ärade talaren här principiellt intog.

Vad utskottets yttrande beträffar, förefaller det mig ofattligt. Jag kan ej förstå ett sådant yttrande som det andra lagutskottet har avgivit, och jag förstår det ännu mindre efter det jag hört utskottets högt ärade ordförande. Utskottet erkänner, att även en begränsad inställelse av värnpliktstjänstgöringen »är ägnad att framkalla allvarliga betänkligheter», och utskottet har den bestämda uppfattningen, att ett beslut även av det innehåll, som utskottet förordat, »icke kan upprepas för följande år utan att härorganisationen nedbrytes». Utskottets ordförande erkänner, att den nuvarande utrikespolitiska situationen är farligare än någonsin. Jag kan inte fatta, hur man under sådana omständigheter kan vara med om att *nu* minska vår försvarsberedskap. Vi hörde av den siste ärade talaren, att inte heller han anser sig kunna vara med om det. Om man någon gång skulle hålla sin försvarsberedskap uppe, vore det väl just i detta ögonblick.

Och vad beträffar den tröst, som utskottet tror sig finna däri, att man nästa år inte kan upprepa samma manöver, som utskottet föreslår i år, är den trösten ganska klen, ifall det är just nu vi behöva, att vårt försvar är så starkt som överhuvud med nuvarande bestämmelser kan vara möjligt. Förresten delar jag deras uppfattning, som säga, att det nästa år sannolikt blir mycket svårare att fasthålla vid värnpliktslagens bestämmelser, än det för närvarande är. Den ekonomiska situationen blir nästa år efter allt att döma sämre, ty såsom redan här är påpekat, ha vi plockat fram alla våra tillgångar under detta året. Även om situationen i övrigt vore oförändrad, komme utgångspunkten nästa år sålunda att vara betydligt försämrad.

Jag måste uttala min tacksamhet till herr statsrådet Vennerström för att han klart och tydligt förklarat, att det, åtminstone såvitt han för närvarande kan bedöma, är omöjligt för regeringen att på något sätt ställa i utsikt, att det önskemål, som majoriteten inom lagutskottet uttalat — att vi nästa år skulle fasthålla vid värnpliktslagen och att sålunda ett beslut av liknande art då inte kunde komma i fråga — skall gå i uppfyllelse. Denna förhoppning

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

hade ganska liten grund, och för dess realiserande kunde herr statsrådet inte på något sätt ikläda sig något ansvar.

Ja, när jag undersöker, vad det kan bero på, att utskottsmajoriteten — dessa fyra herrar, bland vilka vi veta finnas verkligt varma försvarsvänner — kan vara med om ett betänkande som det här ifrågavarande, så kan jag icke komma till annat resultat, än att de i verkligheten äro emot vad som föreslagits, men de gå med på det, därför att det är det enda, som är möjligt att få igenom. Motiveringen till detta betänkande är i själva verket inte ett tillstyrkande till utskottets förslag, utan det är ingenting annat än en Braskedel; de som stå för förslaget erkänna, att »härtill ha vi blivit nödda och tvungna». Och vi ha också fått höra, att utskottets ordförande i viss mån velat lägga ansvaret för vad som här förordas icke på utskottet utan på regeringen. Han påpekar, att det är på *regeringen* ansvaret för den föreslagna förändringen vilar. Regeringen har framlagt förslaget, och riksdagen, om den antager utskottets förslag, ger bara Kungl. Maj:t en begränsad fullmakt. Regeringen är ej skyldig att använda denna fullmakt. Så erinrar sig ordföranden, att regeringen icke har erforderliga medel, om den icke följer fullmakten, för att låta värnpliktslagen vara oförändrad. Men då fäster han uppmärksamheten på att det är en sak, som man kan råda bot för, när statsutskottet kommer att uttala sig angående den finansiella delen av denna sak.

Det där förstår jag för min del icke. Jag förstår det icke, ty det är väl så, att det fordras ett beslut mycket snart. Skall det icke fattas beslut i saken före den 1 mars? Och statsutskottet kan ju icke ha behandlat fjärde huvudtiteln till den tiden.

Ja, hur jag ser saken, får jag säga, att jag tycker att vi ha stor anledning att vara bekymrade, djupt bekymrade, ifall riksdagens beslut bleve det, som av utskottet föreslås, nämligen att vi under en tid, mer farlig än någon, som vi upplevat, skulle minska styrkan av det försvar, som vi ha, och som sannernigen ej är alltför starkt. För min del kan jag ej taga ansvaret för ett sådant beslut, och jag beklagar detsamma. Jag går så långt, att jag protesterar mot en dylik nedrustning, och jag yrkar bifall till den av herrar Magnusson i Skövde m. fl. afgivna reservationen.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Jag skulle ej ha blandat mig i denna debatt, om jag icke hade ansett mig skyldig att inlägga en mycket bestämd gensaga mot vad herr Trygger yttrade i början av sitt anförande. Det kan icke vara honnett att tillägga en meningsmotståndare andra motiv för sitt handlande, än han själv anger hava varit bestämmande. När regeringen har framlagt förslag om minskningar i försvarsutgifterna — av vilka minskningar ju de, som ske genom inställande av vissa värnpliktsövningar, endast äro en mindre del — har motivet uteslutande varit nödvändigheten av att begränsa utgifterna i den rådande statsfinansiella situationen. Jag uttalade redan under remissdebatten, att vilken regering som än suttit i detta ögonblick hade den varit tvungen att beakta de möjligheter till besparingar, som fjärde huvudtiteln erbjuder. Vid den granskning av besparingsmöjligheterna, som gjordes, fann man mycket snart, att vägarna voro ganska stängda, men att fjärde huvudtiteln erbjuder en möjlighet, större än någon annan huvudtitel, för en tillfällig besparing. Det är den möjligheten, denna regering har utnyttjat, och jag är övertygad om att även en regering av annan färg hade med hänsyn till situationen ansett sig böra utnyttja den.

När herr Trygger försöker förklara och försvara sin egendomliga metod att tillägga regeringen andra skäl än regeringen själv anger, så sker det genom att hänvisa till att försvarsministern gjort invändningar mot insinuationer av

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

samma art tidigare och genom att därav dra den enkla slutsatsen, att om man ej känner sig på något sätt skyldig, så behöver man ju ej polemisera mot sådant, om vilket aldrig har framställts anmärkning. Förlåt, herr Trygger, det har framställts icke bara anmärkningar utan beskyllningar i massa på denna punkt. Pressen, tillhörande det parti, herr Trygger representerar, har ända sedan förslaget framlagts, just tryckt på denna punkt och mot regeringen riktat beskyllningar, för att den försökte på en omväg genomföra sina nedrustningssträvanden. Hos regeringen har icke funnits någon sådan avsikt, och jag är fullt ense med försvarsministern därom, att när en gång vi finna tiden inne att föreslå begränsningar av varaktighet i försvarsorganisationen, så komma vi att göra det på samma öppna sätt, varpå vi tidigare ha framställt förslag i detta avseende. Jag är fullt berättigad att undanbe mig en sådan tolkning av regeringens avsikter, som herr Trygger här försökte sig på.

Om själva den föreliggande situationen är det efter försvarsministerns yttrande mycket liten anledning att tala. Det är emellertid ganska uppenbart, att de, som anse, att de inskränkningar av värnpliktsövningarna, som här föreslås, innebära en våda för försvarsväsendet, måste vara lika missnöjda med utskottets förslag som med Kungl. Maj:ts förslag. Ingen kan med allvar göra gällande, att vad utskottet här föreslår betyder en ökad krigsberedskap av något som helst avgörande slag. Man föreslår, att vissa värnpliktiga vid artilleriet skola erhålla sin första utbildning. Man tar ut några hundra man för vinterutbildning. Men man bibehåller regeringens förslag i den militärt avgörande punkten, nämligen i fråga om inställandet av repetitionsövningarna. Det är väl tämligen klart, att de militära vådor, som kunna vidlåda detta förslag, ligga mindre däri, att man ger första utbildning åt några fler eller färre värnpliktiga, utan det, som har en verklig effekt för organisationen, måste ju vara det, att man genom begränsningen av repetitionsövningarna ej har möjlighet till de övningar i förband, som på militärt håll anses så väsentliga för uppehållet av krigsberedskapen. På denna punkt finns det ingen skillnad mellan regeringsförslaget och utskottsförslaget, och jag bekänner, att när jag först såg detta s. k. medlingsförslag och försökte få ett begrepp om varför det hade framställts, så flög genom mig den syndiga tanken, att det hade mest kommit till, för att någon ändring skulle göras. Ingen kan göra gällande, att genom de ändringar, som gjorts i regeringsförslaget, det vinnes verkligt väsentliga militära fördelar. Vad man åstadkommer är, att man minskar besparingsmöjligheterna utan att för detta få vinster, som motivera en sådan minskning. Man kan ju säga, att 1 1/2 miljon kronor icke spela så stor roll i en så stor budget, som vi för närvarande ha, men jag vill då erinra särskilt de frisinnade därom, att en av deras mera framstående män i andra kammaren häromdagen i sin tidning gjorde det riktiga påpekandet, att varje miljon i denna situation är mycket dyrbar.

Det har här talats om de militära vådorna och särskilt om faran av att just nu i en tid av ett upprört utrikespolitiskt läge vidtaga åtgärder av detta slag. Och det har också fästs särskilt avseende vid att man uttalat i utskottsutlåtandet, att ett beslut av denna art icke kan upprepas ett kommande år utan att nedbryta försvarsorganisationen. I likhet med försvarsministern önskar jag uttryckligen förklara, att jag för min del icke kan vara med om att binda mig i avseende på vad som kan bli nödvändigt ett annat år. Jag tror inte heller, att utskottets uttalande är välgrundat. Vår härorganisation brytes icke ned, om man måste göra vissa inskränkningar i värnpliktsutbildningen under ett eller ett par år. Däremot är det ju tämligen uppenbart för en och var, att skall man under en följd av år förfara på detta sätt, då har detta sådana återverkningar på själva organisationen, att det bör ge anled-

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

ning att överväga mycket snart, om icke genom ändringar i organisationen, som kanske militärt äro mindre besvärliga än inställandet av värnpliktsövningarna, man kan finna en förnuftigare utväg att göra de nödvändiga besparingarna på de militära utgifterna, även om dessa besparingar endast skulle ha en tillfällig karaktär. Jag skulle finna det ganska naturligt efter den behandling, man haft av detta ärende, att de militära myndigheterna, kanske även försvarskommissionen, få tillfälle att överväga frågan, hur man lämpligen skall förfara, därest under ett kommande år det statsfinansiella läget fortfarande är så tryckt, att man icke kan undgå att hålla nere utgifterna för militära ändamål, låt oss säga vid ungefär 100 miljoner.

I vilken mån vi böra vid fattandet av vårt beslut här i dag överväga den utrikespolitiska situationen, det blir ju alltid en sak, som bedömes olika på grund av den subjektiva uppfattning, var och en kan ha om de risker för speciellt vårt land, som kunna härflyta ur denna situation. Jag skall ej diskutera den sidan av saken, men jag vill gärna göra det påpekandet, att näppeligen kan ett beslut om inställandet av vissa övningar i år ha någon avsevärd betydelse ur den synpunkten, ty skulle så olyckligt vara, att händelserna i världen tillspetsa sig och ett läge uppstår, där det kan vara anledning att överväga effektiviteten av våra försvarskrafter, så är det ganska uppenbart, att vad vi då ha att lita till, det är den effektivitet, som redan finnes, som skapats under de gångna åren och som icke påverkas av ett beslut sådant som detta. Det har icke här framställts något yrkande om att man med anledning av situationen skulle utöka den militära organisationen, och jag måste därför säga, att jag förstår icke, att detta kan vara ett argument för den ena eller den andra ståndpunkten i detta ärende. Jag förstår det allra minst, om denna argumentering användes av en man, som i själva verket med en viss glädje stannar för utskottsförslaget, ty han kan ju inte gärna tro, att de övningsdagar, som utskottet föreslår utöver Kungl. Maj:ts förslag, ha någon som helst betydelse för den krigsberedskap, som skulle bli nödvändig, därest en allvarlig situation uppkommer.

Det finns all anledning för regeringen, efter den behandling ärendet fått i riksdagen, att med hänsyn till de statsfinansiella svårigheterna vidhålla sitt förslag och att uttala, att därest riksdagen fortsätter att på det sättet minska möjligheterna till besparingar, så stå vi vid riksdagens slut, när budgeten skall göras upp, inför nödvändigheten att pålägga vårt folk bördor, som hade varit onödiga, därest man följt regeringens anvisningar.

Herr Linder: Herr talman! Jag vill endast i korthet replikera, att det inte är så svårt att stå här i kammaren och tala högstämt om, att man skall observera världshändelsernas röst och att det blåser upp till orkan och att vårt försvars grundvalar hålla på att rubbas och så vidare, eller som herr von Heland tala om, att man skall ha en försvarsminister och inte en nedrustningsminister. Men vad tjäna alla dessa lamentationer till, när man till slut kryper ihop och stannar vid utskottets förslag? Jag kan inte förstå meningen med dessa deklamationer. Herr von Heland säger till sist, att det är *klokast* att stanna vid utskottets förslag, och likväl har han förut hållit denna långa parentation över försvaret. Det kan inte vara möjligt annat än att man här till sist i alla fall böjer sig under det finansiella lägets tryck och observerar dess betydelse.

Jag är för övrigt mycket glad över, att jag bragte på tal det där uttrycket i utskottsutlåtandet, »ett beslut av samma innehåll» och påpekade dess dubbeltydighet. Sedan man nu hört åtskilliga talares anföranden, har man fått klart för sig, att det helt enkelt är en Brasklapp. Jag tror att utskottets

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)
 majoritet fullt medvetet använt orden »samma innehåll» för att hålla vägen fri för sig, i händelse det blir en liknande situation kommande år.

De strängar herr Trygger anslag, nämligen att det inte skulle vara det statsfinansiella läget, som föranlett regeringen att framlägga sitt förslag, ha tonat även i utskottet. Vi tillbakavisade dem, ty vi ansågo, att regeringen ej kunnat slå dövörat till för vad som tilldragit sig hela hösten. Vi ha hört och läst om massor av deputationer från rikets alla hörn, som framburit sina bekymmer över arbetslösheten, och det är klart, att regeringen blivit påverkad av denna anstorm och sökt göra vad göras kan för att råda bot. För att nå ett tillfyllestgörande resultat i budgetärt hänseende, kan man inte undgå att röra även vid fjärde huvudtiteln och söka spara där, låt vara att det kan ha sina svårigheter.

Jag yrkar alltjämt bifall till regeringsförslaget.

Herr Andersson, Nils: Herr talman! Det är kanske litet förmätet av mig att redan nu ta till orda i denna ärevärdiga församling, men jag dristar mig ändå göra det, herr talman, såsom en av de allra yngsta och en som står den så mycket beklagade ungdomen mera nära — jag har i själva verket ännu inte ingått i landstormen. Jag är närmast föranledd därtill av talet om, att man av hänsyn till ungdomen i värnpliktsåldern måste motsätta sig en frikallelse enligt Kungl. Maj:ts förslag. Hittills har man på det hållet brytt sig bra litet om den arbetslösa ungdomens bekymmer. Man säger nu, att denna frikallelse bara skulle medföra, att samhället i stället finge lämna arbetslöshetshjälp till dem som berördes därav. Men om detta vore riktigt, så måste man mena, att ungdomsarbetslösheten i fortsättningen skall bekämpas med mera allvar än hittills, och jag är för min del inte övertygad om, att man kommer att vara så beredvillig därtill. Hittills är det ju ett relativt fåtal ungdomar i värnpliktsåldern, som blivit hjälpta genom de existerande arbetslöshetsorganen. Att det nu förekommer fall, då ungdom i värnpliktsåldern anmäler sig frivilligt och begär att få fullgöra sin värnpliktstjänstgöring för att få en tillfällig försörjning, visar ju bara hur fruktansvärt pressande den rådande situationen är och hur kraftigt den drabbar ungdomen. Jag menar att förhållandet blottar en verklig tragik.

Man vill nu betrakta värnpliktsövningarna som ett medel mot arbetslösheten, men då förefaller mig logiken fordra, att man inte stannar vid detta utan påyrkar en väsentlig utsträckning av värnpliktstjänstgöringen, en väsentlig förlängning av övningstiden. En sådan arbetslöshetspolitik måste väl ändå vara ganska tvivelaktig, i synnerhet om man håller på arbetslinjen, som man ju gör, och vill, att även ungdomen skall få utföra ett produktivt arbete. Och dit hör inte att gå omkring och exercera.

Det är självfallet, herr talman, att jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen, men jag kan inte underlåta att dessförinnan uttrycka en viss förvåning över, att de frisinnade representanterna inte kunnat ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag. Jag skulle särskilt till herr Larsson, om han vore här, vilja säga, att jag är inte övertygad om, att inte hans väljare, lika väl som mina, gärna skulle se, att en vidsträcktare frikallelse kom till stånd.

Herr Westman: Herr talman! Jag ber om kammarens tillgivenhet, jag menar tillåtelse, ty fastän naturligtvis varje talare vill komma i ett gott förhållande till sitt auditorium, så bör han ju inte börja ett anförande med att så öppet säga det — alltså, jag ber om kammarens tillåtelse att få säga några ord med anledning av vad som förekommit under debatten.

Det var mycket intressant att höra försvarsministerns anförande. Försvars-

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

ministern framhöll starkt, att det ingalunda var någon utgångspunkt för regeringen, att värnpliktsövningarna skulle inställas. Saken var den, sade försvarsministern, att försvarsministern givit generalstabschefen och marin-stabschefen vissa direktiv för att åstadkomma besparingar. Herr statsrådet framställde sig nästan som en liten gosse, som har framför sig en ask och fingrar på mekanismen, och till hans stora överraskning hoppar det en gubbe ur asken. Herr statsrådet blir förvånad. Han hade inte tänkt på övningarnas inställande något närmare, men så kommer förslaget därom som gubben ur asken, och då kan herr statsrådet ingenting annat göra än buga sig och ta emot. Så framställde herr statsrådet saken. Man kan verkligen ifrågasätta, om regeringen varit tvungen att ta en sådan oväntad konsekvens av sina direktiv. Det hade ju legat i regeringens hand att balansera om budgeten på annat sätt, så att regeringen sluppit buga sig för den oväntade uppenbarelse, som dök upp i generalstabschefens och marin-stabschefens yttranden.

Även hans excellens statsministern framhöll för övrigt mycket starkt i sitt anförande, att regeringens motiv för det förslag, varom vi nu överlägga, varit uteslutande av finansiell karaktär.

Det var för mig en stor glädje att höra hans excellens uttala den vackra tanken, att man i det politiska livet inte bör tillvita sina motståndare andra motiv än dem de själva ha angivit. Det är en grundsats, som jag tror vi alla böra följa. Det smärtade mig emellertid att finna, att hans excellens längre fram i sitt anförande övergav denna goda princip, som han ville ha tillämpad, då det gällde honom själv. Men nu gällde det utskottet, och då sade hans excellens, att han funderat ut, att det enda motivet för utskottet att företa en ändring av regeringens förslag, var att utskottet till varje pris ville ha en ändring. Så är emellertid inte förhållandet. Jag ber att få hemställa till hans excellens, att han ville tro mig, när jag förklarar, att för min del anslöt jag mig till utskottets ändringsförslag av det skälet, att jag fann det innebära avsevärda sakliga förbättringar jämfört med regeringens förslag. Jag förstår fullkomligt, att den synpunkten måste vara för hans excellens fullkomligt främmande, ty hans excellens kunde ju inte upptäcka, att utskottsförslaget innebär någon militär förbättring framför regeringsförslaget. Men hans excellens får förlåta, om jag för min del var av en annan mening och fortfarande är av en annan mening. Jag kan inte här i detalj gå igenom de förbättringar ur militär synpunkt och ur försvarsorganisationens synpunkt, som utskottsförslaget innehåller framför regeringens proposition. På varje punkt, där utskottet föreslagit en jämkning i propositionen, finns det ju i dess utlåtande angivet, vilka militära fördelar förslaget innebär. Och jag kan naturligtvis inte böja mig för hans excellens' stora gest, som utan vidare sveper bort det hela, utan vill hans excellens övertyga mig om, att utskottsförslaget är utan betydelse för försvarsberedskapen, så får hans excellens vara god att underkasta sig den mödan att sakligt motbevisa den argumentering, som anförts till stöd för utskottets förslag ur saklig synpunkt.

Jag skall nöja mig med att ytterligare beröra endast en fråga, som varit uppe under debatten, nämligen vilka konsekvenser detta beslut har, om det är av den art, att det kan upprepas ett följande år. Försvarsministern deklarerade mycket tydligt och klart, att han inte vet något om nästa år och att han därför inte kunde ansluta sig till ett uttalande av den innebörd som utskottets har, och hans excellens statsministern yttrade sig på samma sätt som försvarsministern. Jag ber nu att få fästa uppmärksamheten på, att utskottet har inte sagt, att detta beslut under inga omständigheter kommer att upprepas nästa år. Det kan utskottet inte säga. Men vad vi sagt är det, att om beslutet upprepas ett följande år, så betyder det, att vår försvarsorganisa-

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)
 tion sönderbrytes. Jag trodde att jag för det uttalandet hade bakom mig det socialdemokratiska partiet även i år, men jag finner nu av vad herr försvarsministern och hans excellens statsministern sagt, att det socialdemokratiska partiet övergivit den ståndpunkt, som partiet framförde i sin reservation vid fjolårets riksdag, och nu intar en annan ståndpunkt. Utskottsmajoriteten får alltså ensam stå för det uttalande som finns i utlåtandet, och det tror jag vi kunna göra med gott samvete.

Här i kammaren är det visserligen kanske förbjudet att ge uttryck åt den minsta nationella känsla, men hur det är, kan man inte helt utrota all stolthet över svensk kultur och all glädje hos vårt folk över att vara svenskar. När vi skola hävda vår nationella stolthet, när vi skola ange någon svensk egenkap, som det kan vara en glädje för oss att tänka på, bruka vi ofta åberopa det svenska folkets stora organisationsförmåga. Herr försvarsministern yttrade, att man kan inte göra någon ändring i den besparingsmetod, som nu föreslås, förrän försvarskommissionen kommer med sitt utlåtande, och det kommer säkert att dröja rätt länge. Vad vi i detta utlåtande velat framhålla är en tanke, som skyttade även i hans excellens statsministerns anförande, nämligen den tanken, att man inte får gå till väga på det sättet, att man planlöst ur en bestående organisation rycker ut för organisationens bestånd viktiga och betydelsefulla delar. Om man, som hans excellens sade, inte till nästa år har mera pengar till förfogande för försvaret än i år, så måste de ledande männen ta under övervägande, hur dessa pengar skola användas för att få en försvarsorganisation som kan fungera under de förhållanden, som då föreligga. Det är således ett ytterst allvarligt problem, som rullas upp genom utskottets uttalande, och jag vill betona vikten av att försvarsministern i god tid tar upp det till behandling.

Den debatt som här förts har ju visat, att mot varandra bryta sig mycket olika åsikter om vad som krävs för att vårt folk skall känna trygghet för sin nationella existens. Hans excellens statsministern avfärdade frågan om det utrikespolitiska lägets allvar med yttrandet, att därom kunde råda olika meningar. Det hade kanske inte varit ur vägen, om vi från utrikesministern, som ju kommer alldeles färsk från utrikespolitikens europeiska brännpunkt, hade fått höra hans uppfattning om de närmaste framtidsutsikterna för lugn och trygghet i Europa.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Nerman: Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till den kommunistiska motionen nr 259 i andra kammaren, men med hänsyn till den parlamentariska ekonomien gör jag det utan annan motivering än en hänvisning till motionens egen.

Herr Trygger: Herr talman! Hans excellens statsministern sade, att det inte vore honnett att tillägga en meningsmotståndare andra motiv än han själv anført. Denna anmärkning var riktad mot mig, men då får jag förklara, att jag inte tillagt regeringen andra motiv än vad den själv anført. Jag talade om regeringens allmänna inställning till försvarsfrågan, och den inställningen har ju deklarerats under årtal här i landet och i riksdagen. Den är ingenting nytt. Det var endast denna inställning, som kunde förklara regeringens förslag, däremot var detta inte tillräckligt förklarat med de motiv som anförts, nämligen att man behövde använda de besparade medlen till arbetslöshetens bekämpande. Emellertid kan det ju hända, att jag misstog mig i min uppfattning om regeringen. Jag förutsatte, att regeringen bestod av intelligenta personer, som icke gärna i verkligheten kunde ha det skälet,

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

att försvarets nedbrytande vore nödvändigt för arbetslöshetens bekämpande. Detta grundar jag på de övriga förslag, som regeringen framlagt vid denna riksdag. Jag behöver bara tänka på en sådan sak som dyrtidstilläggen, som regeringen i sin proposition vill fixera uppåt. De gå till över 60 miljoner kronor. Det är ganska märkvärdigt, att man inte vill röra vid detta stora anslag, då det gäller att få medel till arbetslöshetens bekämpande, utan i stället angriper försvaret på en viktig punkt. Man kan också nämna andra förslag, till exempel åtskilliga som vi i dag behandlat, då vi beviljade över 50 miljoner av lånemedel för olika ändamål. Däri ingingo — jag tar ett ur högen — för fortsatt utveckling av statens telegraf- och telefonväsen 11.5 miljoner. Man är väl ej alldeles barskrapad, då man tillåter sig detta, och inte kan man väl säga, att Sverige är vanlottat med avseende på telefoner, så att vi behöva skära ned vårt försvar för att utveckla telefonväsendet tillräckligt hastigt. Vidare tänker jag på regeringens förslag, att vi skola låna upp 160 miljoner för beredskapsarbeten till löner, gällande i den allmänna marknaden. Vilken åsikt man än har i lönefrågan, får man väl säga, att om landets säkerhet är i fara, om den utrikespolitiska situationen är allvarlig, bör man snarare pruta på det området än skära ner vår försvarsberedskap. Om man tänker på alla dessa regeringsförslag och många andra, som skulle kunna nämnas, så är det svårt att föreställa sig, att besparingen av 5 miljoner kronor på värnpliktsanslagen varit avgörande, utan det måste ha varit den allmänna inställningen till försvarsfrågan som bestämt regeringens beslut. Detta om detta.

När jag bedömer utskottsmajoritetens hemställan, så blir den än mera egen-domlig efter den förklaring, som är avgiven från regeringens sida beträffande frågan, huruvida ett beslut av samma innehåll som utskottets kan upprepas ett följande år utan att härorganisationen nedbrytes. Jag för min del har sagt, att jag tror, att ställningen nästa år är mycket värre än för närvarande.

Vi stå inför regeringens förklaring, att den anser sig icke på något sätt bunden av den förutsättning, som utskottet har uttalat. Ja, hans excellens herr statsministern tycktes vara ganska tveksam, huruvida det överhuvud taget vore så farligt att under två år göra en beskärning sådan som den nu föreslagna. Såvitt jag kan finna, är det väsentliga stödet för utskottsförslaget härigenom bortfallet. Är det så, att ett förslag, sådant som utskottets, är så betänkligt, att om det upprepas i två år härorganisationen därigenom nedbrytes, och utskottets majoritet därjämte får veta, att om dess förslag antages i år, kommer det ganska säkert att upprepas även nästa år, då borde väl försiktigheten bjuda utskottsmajoriteten att säga: När det nu visar sig, att vi ha så liten utsikt för att få vår förutsättning realiserad, att nästa år ett liknande förslag icke blir antaget, så kunna vi icke längre kvarstå vid vårt förslag, utan vi måste övergå till det förslag, som högerreservanterna framlagt, d. v. s. bifall till de motioner om avslag å den kungl. propositionen, som av högern blivit väckta.

Jag kan icke finna, hur det kan vara möjligt för utskottet att med den avgivna motiveringen numera vidhålla sitt förslag i stället för att biträda det av herr Magnusson i Skövde m. fl. gjorda yrkandet om bifall till de av herr Lindman m. fl. och mig m. fl. väckta motionerna.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Endast ett par ord. Den tolkning, som herr Trygger gav sitt första anförande, gjorde ju utläggningen mera sympatisk. Det är alldeles klart, att när regeringen har övervägt för vilka ändamål, den måste äska pengar av riksdagen, den också har obser-

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

verat en sådan omständighet som hur det ena eller andra förslaget inverkar, och hade nu regeringen haft den uppfattningen, att förslaget om inställandet av vissa värnpliktsövningar skulle vara till men för landets säkerhet, så kan jag försäkra herr Trygger, att vi skulle inte ha framlagt ett sådant förslag. Jag menar nämligen, att om en sådan situation kommer upp, bli alla andra frågor små, och det är ju uppenbart, att om regeringen har ansett sig kunna föreslå tillfälliga besparingar i försvarsutgifterna, är det därför, att regeringen är övertygad om att detta icke är till men för landets säkerhet.

Till herr Westman vill jag mycket gärna säga, att jag tror honom fullkomligt på hans förklaring, och jag har heller icke gått in på någon utläggning av detta, utan jag har endast sagt, att när jag såg utskottsförslaget och jämförde det med regeringsförslaget, så flög genom min hjärna, vad jag själv be-tecknade som en syndig tanke, att detta var gjort bara för att en ändring skulle komma till stånd. Jag sökte ju också påvisa, att de ändringar, som utskottet hade föreslagit, icke kunde militärt sett vara av den väsentliga betydelsen, att de motiverade en försummelse att göra den besparing, som man kunde göra enligt regeringsförslaget.

Herr Westmans hänvisning till vår ståndpunkt i fjol, måste jag förklara, att jag icke förstår. Jag har suttit och läst igenom den socialdemokratiska reservationen till andra lagutskottets utlåtande nr 11 i fjol, och jag kan med bästa vilja i världen inte upptäcka ett enda uttalande, som skulle svära mot de förklaringar, som vi här avgivit, att det kan bli nödvändigt också ett annat år att göra besparingar på fjärde huvudtiteln. Vad som har sagts i detta utlåtande är, att inställandet är en tillfällig åtgärd, motiverad av den statsfinansiella situationen. Vad vi säga i år om regeringens förslag, är också, att det är en tillfällig åtgärd, men vi äro inte beredda att förklara, att läget nästa år blir så annorlunda, att icke liknande åtgärder kunna bli nödvändiga. Jag har för övrigt anvisat den utvägen, att man bör kunna i god tid undersöka genom de militära myndigheterna och försvarskommissionen, om det ges andra utvägar för att kunna vinna de nödvändiga besparingarna i en liknande statsfinansiell situation.

Regeringen har inte haft tillfälle under den korta tid, som den haft till sitt förfogande för att göra upp budgeten, att göra den sortens undersökningar, utan vi ha måst gå, om jag får använda uttrycket, en förkortad linje och ställa de militära myndigheterna inför frågan, hur de önska, att man skall genomföra besparingar till den och den storleken. Frågan blir naturligtvis densamma till ett kommande år, men det är möjligt, när man då har bättre tid, att man kan finna utvägar av annan art än den här föreslagna. Det visar ju också, att för oss är det väsentliga icke själva inställandet av värnpliktsövningarna, utan den besparing, som därigenom vinnes.

När sedan herr Trygger här talade om att det fanns möjligheter att minska dyrtidstilläggen, fanns möjligheter att underlåta att göra vissa arbeten och att det sannolikt fanns andra möjligheter, vill jag säga, att man kunde ju tänka sig, att herr Trygger hade sagt, att till exempel vissa understöd åt jordbruksnäringen voro icke viktigare än detta. Det resonemanget kunna vi föra hur långt som helst. Det är klart, att regeringen även där har övervägt, vad regeringen ansåg angelägnast, och när det hänvisas till att vi begärt pengar för att igångsätta arbeten, så vill jag bara erinra därom, att regeringens avsikt är just att försöka åstadkomma mera arbete för att häva den pinande situation, vari vårt land befinner sig, och att det alltså även ingår som ett led i denna regeringens huvudsträvan att göra de nödvändiga besparingarna för att kunna erhålla medel till det, som regeringen i detta ögonblick anser vara det väsentligaste.

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

Herr Norman: Herr talman! Utskottets ärade ordförande citerade i sitt första anförande med gillande några uttryck i den socialdemokratiska reservationen i fjol. Då emellertid nu herr statsministern tagit upp saken, skulle jag inte behöva säga något mera, men jag begärde ordet därför att jag på grund av vedertagna former står som närmast ansvarig för ifrågasatt reservation.

Utskottets ordförande tyckte sig kunna och detta med ledsnad konstatera, att vår ståndpunkt, sådan den tagit sig uttryck under debatten i dag, var en avvikelse från den ståndpunkt, som vi markerade medelst vår reservation i fjol. Jag kan för min del inte erkänna, att den ordalydelse, som vi i fjol använde, då vi talade om en tillfällig anordning och till ytterligare visso kursiverade ordet »tillfällig», ger uttryck för att vad vi då yrkade skulle vara ovillkorligen en *engångsåtgärd*. Ett provisorium kan enligt min mening utsträckas icke bara ett par gånger utan kanske flera gånger och ändå kunna sägas vara en tillfällig åtgärd och detta framför allt, om man ser på uttrycket från den synpunkten, som vi särskilt markerade i detsamma, nämligen att det var för att framhålla, att det var inte några principiella uppfattningar om försvarsorganisationens omfattning, som på något sätt motiverade vårt yrkande i fjol.

Jag tror, att det kanske skulle ha klarat upp begreppen i utskottets utlåtande i år, om även utskottet hade begagnat sig av denna metod att kursivera. Det är ju ett uttryck i utlåtandet, som mycket har diskuterats, utan att man kanske ännu har fått någon klarhet i den verkliga innebörden, och det är det ofta citerade uttrycket, då utskottet uttalar, att »ett beslut av samma innehåll icke kan upprepas för följande år utan att härorganisationen nedbrytes». Jag tror, att om man hade kursiverat orden »samma innehåll», hade det blivit ett klarare uttryck för vad utskottet har menat med sitt uttalande.

Under överläggningarna i andra lagutskottet i den här frågan kom åtminstone jag till den uppfattningen, att även de ledamöter, som nu stå för utskottsutlåtandet, voro tämligen på det klara med att de ekonomiska förhållandena tyvärr troligtvis komma att gestalta sig så att vi nästa år stå inför en liknande situation som i år, nämligen inför nödvändigheten att begränsa utgifterna under fjärde huvudtiteln. Jag fick också den uppfattningen, att den militära sakkunskapen icke har uttömt alla möjligheterna till en sådan begränsning med det förslag, som regeringen har byggt sin proposition på, utan att det finns möjligheter utan att härorganisationen nedbrytes, att om de ekonomiska förhållandena så påfordra, kunna begränsa den militära budgeten till omkring det hundratal miljoner kronor, som hans excellens herr statsministern nyss talade om. Jag tror, att utskottsmajoriteten har haft denna situation ganska klar för sig, när utskottet fattade sitt beslut och när denna motivering, som här diskuteras, blev skriven.

Herr Wohlin: Herr statsrådet Vennerström försökte bagatellisera de erinringar, som från skilda håll gjorts mot förslaget med hänsyn till dess förmenta verkningar ifråga om ungdomens arbetslöshet. Jag vill påpeka, att herr statsrådet stödde sin argumentering på den omständigheten, att han i ett fåtal fall haft att i konselj behandla ärenden, som rörde dessa frågor; i något tiotal fall hade det gällt frågor om befrielse från värnpliktstjänstgöring. Jag behöver väl knappast erinra om att dessa siffror rörande antalet konseljärenden sakna varje spår av betydelse för bedömande av frågan i vad mån det föreliggande förslaget kan anses innebära, att arbetslös ungdom går miste om den obestridliga hjälp, som värnpliktsövningarna innebära. Det står i utskottets eget utlåtande bland annat, att »av 158 värnpliktiga vid Stockholms station hade 56 uppgivit, att de utan eget förvällande varit arbetslösa i eget yrke under de senaste fyra månaderna före inryckningen, varjämte 32 uppgivit, att de på

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

grund av förestående inryckning varit arbetslösa en kortare tid. Vid Karlskrona station hade omkring en tredjedel av de värnpliktiga vid tiden för inryckningen på grund av arbetsbrist varit arbetslösa i eget yrke.» Jag håller för sannolikt, ja säkert, att vi å vår sida rättare uppfattat denna situation än herr statsrådet gjort med utgångspunkt från sina konseljären den.

Jag har emellertid begärt ordet för att påpeka, att det råder en viss skillnad mellan å ena sidan herr statsministerns uttalande i detta viktiga ärende och å andra sidan herr statsrådet och chefens för försvarsdepartementet uttalande för en stund sedan. Det finns ingen här i kammaren — därom är jag förvissad — som ett ögonblick tvivlar på att regeringens chef har i allo rätt, då han säger, att detta förslag enligt regeringens mening icke är äventyrligt för landets säkerhet. Så mycket känner väl den svenska riksdagen både herr statsministern och herr ministern för utrikes ärendena liksom regeringens övriga ledamöter, att vi veta, att de icke lägga fram något förslag, som enligt deras mening i en så svår tid som den nuvarande äventyrar landets säkerhet. Men de måste väl å andra sidan respektera vår mening, när vi uttala den uppfattningen och hysa den uppriktiga övertygelsen, att förslaget är en åtgärd, som inverkar äventyrligt på landets säkerhet. Det måste väl ändock erkännas, att det kan ligga något berättigat i våra påpekanden, att även om regeringen har rätt i att den lagt fram detta förslag av statsfinansiella skäl och allenast av statsfinansiella skäl, situationen dock nästa år — med uttömda fonder, med en fortfarande svår arbetslöshet, med nedsatt skatteunderlag runt om i landet — mycket väl kan vara sådan, att vi alltjämt stå inför samma problem och att det alltså finns möjlighet för att den åtgärd, som nu från utskottets sida betecknas såsom en åtgärd, som allenast får förekomma en enda gång för att icke försvaret skall sönderbrytas, ett följande år ånyo kommer att på grund av statsfinansiella skäl föreslås.

Det är för att stämma i bäcken på en så ytterligt viktig punkt som denna, som vi från vår sida motsätta oss den ifrågavarande åtgärden och detta så mycket mera som man, på sätt herr Trygger för en stund sedan påpekade, ingalunda har saknat möjligheter att på andra områden genomföra den besparing, som man här tänkt sig, vilken besparing slutligen — det vill jag ännu en gång understryka — med hänsyn till allt vad som har anförts om statens förpliktelser att taga hand om dessa ungdomar, kommer att bli vida mindre än den, som man matematiskt räknat med i regeringens proposition, även om herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet själv utgett sig för att vara en framstående matematiker.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet nämnde ett ord, som jag tror var det, som mest fastnade i mina öron under hans anförande, och det var det ordet, att det kan inträffa en sådan situation, att det blir nödvändigt med — jag tror, jag uppfattade honom rätt — ett försvarspolitiskt »moratorium». Det är ett uttryck, en tankegång i varje fall, som, såvitt jag förstår, står i en viss motsättning till herr statsministerns förhoppningar om att kunna till ett efterföljande år få denna fråga på en annan bog än den, vari den nu kommit. Jag vill livligt hoppas, att herr statsministerns förhoppning att till ett följande år kunna undvika en åtgärd av detta slag eller i varje fall undvika en åtgärd med så vittgående konsekvenser som denna, skola gå i uppfyllelse. Men jag betonar ändå ännu en gång, att det utrikespolitiska läget och den ekonomiska situationen i världen gör det ovisst, om herr statsministern från sina egna utgångspunkter skall få tillfälle att förorda en sådan återgång till normala förhållanden, vad värnpliktslagen beträffar. Ett moratorium betyder ju, att man försöker undvika konkurs, och ett försvarspolitiskt moratorium skulle väl då närmast innebära, att man försökte

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)

undvika en försvarspolitisk konkurs. Jag hoppas livligt, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet önskar att genom ett dylikt moratorium undvika, att en dylik utgång skall gå i uppfyllelse. Men jag är icke säker på det, och det finns en viss fara för att den väg, på vilken man här slagit in, kan leda till en konkurs för den svenska försvarspolitiken, där konkursboets tillgångar övertagas av fordringsägare utanför vårt lands gränser.

Herr statsrådet **Vennerström**: Jag ber att få rätta ett par misstag från herr Wohllins sida. Först sade herr Wohlin, att jag talade om en del konseljären- den, bara ett tiotal konseljären- den, som rörde värnpliktiga, vilka anhållit om befrielse från värnpliktstjänstgöring. Jag talade emellertid om ett tiotal kon- seljärenden, ja, till och med om femton och tjugu *vid varje konselj*. Det är den stora skillnaden. Det är alltså en ständigt återkommande anhållan från de värnpliktigas sida att bli befriade från tjänstgöring. Därjämte vill jag erinra om, att enligt till mig ingångna upplysningar är det årligen ungefär 3,500 värnpliktiga, som antingen utebli, bli befriade eller bli överförda från linjetjänst till ersättningsreserven.

Sedan sade herr Wohlin, att det förelåg någon skillnad mellan underteck- nads åskådning och den åskådning, som herr statsministern hade lagt fram till kammarens åhörande. Jag väntade med stor spänning på bevisning, men herr Wohlin brast i bevisningen, och det gjorde han rätt i, ty det finns mig veterligen icke mellan mina och herr statsministerns deklamationer under da- gens debatt någon som helst skiljaktighet, och det finns heller icke någon skiljaktighet i vår hållning till denna frågas behandling inom regeringen och — jag kan tillägga — även inom försvarskommissionen.

Slutligen sade herr Wohlin i detta sammanhang, och det skulle väl måhända vara bevisningen, att jag hade talat om ett moratorium i försvarsväsendet. Jag var emellertid inte alls inne på »moratorium», utan jag begagnade ordet »*provisorium*», och jag menade verkligen det, att de ekonomiska tiderna kun- na bli sådana, att vi kunna tvingas till ett provisorium, tills försvarskommis- sionen blir färdig med sina utredningar, och så som herrarna kanske minnas, sade jag för min del, att man till äventyrs kan välja mellan tvenne vägar — å ena sidan en väg med en till omfånget större försvarsorganisation, men med ett mindre och svagare militärt innehåll, och å andra sidan en till omfånget mindre organisation, men med starkare militärt innehåll. Jag förmenar, att den tanken, så långt jag förstår, är identisk med samma tanke, som herr stats- ministern sedermera utvecklade under sitt resonemang om samma spörsmål.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kam- maren skulle bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; 3:o) att så- väl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning skulle avslås; samt 4:o) att kammaren skulle bifalla den av herr Andersson i Stockholm m. fl. i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Norman* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfal-

Ang. inskränkning av värnpliktsövningarna. (Forts.)
lit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Herr *von Geijer* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 3:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 4 antager bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Norman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 74.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 29, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; samt

nr 32, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare; dels ock riksdagens förordnanden:

nr 30, för revisionssekreteraren m. m. S. E. Ekberg att vara riksdagens justitieombudsman;

nr 31, för revisionssekreteraren C. H. V. Ericsson att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare;

nr 33, för expeditionschefen m. m. T. P. J. Petersson att vara riksdagens militieombudsman; samt

nr 34, för byråchefen m. m. F. G. S. Centerwall att vara riksdagens militieombudsmans efterträdare.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 35, angående Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående statsverkets fond av rusdrycksmedel; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1932/1933.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande av ett från kyrkofonden utanordnat tilläggsförskott för nybyggnad å kyrkoherdebostället i Vallentuna församling;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av ett för kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i ett vattenavledningsföretag ur kyrkofonden lämnat förskott;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hyresersättning åt biskop;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gäldande i visst fall ur kyrkofonden av pensionsavgift till prästerskapets änke- och pupillkassa; samt

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1932 (nr 156) om anstånd i särskilt fall med gälds betalning.

Herr statsrådet *Vennerström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 122, angående godkännande av avtal mellan kronan och Landskrona stad om försäljning av vissa markområden till staden m. m.; samt

nr 123, angående understöd åt efterlevande till vissa vid en flygolycka omkomna befattningshavare.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner blevo propositionerna nr 116, 120—123, 126 och 127 på begäran bordlagda, varemot propositionen nr 125 nu hänvisades till bankoutskottet.

Herr *Svensson, Martin*, väckte en motion, nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadga om ersättnings utgående för riksdagsmannauppsatsernas fullgörande; och
nr 4, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna;

statsutskottet utlåtanden:

nr 3, angående reglering för budgetåret 1933/1934 av utgifterna under riksstatsens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av Trossnäs fält i Nors socken av Värmlands län; och

nr 15, i anledning av väckt motion om legationssekreterarens i Riga förflyttning till Kovno i Litauen; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av lägenheten Slantbacken å Grängesbergs gruvskog;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av mark från kronoparken Åsen för utvidgning av akademiska sjukhusets i Uppsala tomt;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av Vännäs lägerplats;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av Grytans artilleriskjutfält;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av vissa hamnområden inom Klädesholmens municipalsamhälle;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § förordningen den 11 oktober 1912 (nr 275) om skogsvårdsavgift, m. m.;

nr 14, i anledning av väckt motion angående ändring i gällande bestämmelser rörande användandet av skogsvårdsavgiften för avverkning av skog å kyrklig fastighet;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 8 § skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212);

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning, i samband med försäljning av kronan tillhöriga $\frac{1}{12}$ mantal Vännäs nr 22 i Överkalix socken av Norrbottens län, av viss fordran;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlösning av arrenderätten till Lindhovs kungsgård i Hallands län; och

nr 19, i anledning av väckt motion angående åtgärder för ordnande av avsättningen utav 1932 års potatisskörd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 20 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 115, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1933/1934 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner; samt

nr 117, angående läroverksadjunkten F. V. Arfwidssons tjänstårsberäkning.

Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 116, angående statskonsulenten A. Östergrens framtida löneförmåner.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 120, om godkännande av viss ändring av den mellan Sverige och Finland den 10 maj 1927 avslutade konventionen angående ordnandet av det samfälliga laxfisket i Torne och Muonio älvar.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 121, angående beredande av delaktighet i statens pensionsanstalt åt lärare vid Svenska röda korsets barnhem för friska barn från tuberkulösa familjer samt Evangeliska fosterlandsstiftelsens barnhem i Hillsand i Ströms församling.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 122, angående godkännande av avtal mellan kronan och Landskrona stad om försäljning av vissa markområden till staden m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 123, angående understöd åt efterlevande till vissa vid en flygolycka omkomna befattningshavare.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 126, angående upplåtelse av vissa områden till Kiruna municipalsamhälle.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 127, angående befrielse från tullavgift för ett här i riket förolyckat tyskt luftfartyg.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Svensson, Martin*, väckta motionen, nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande och memorial nr 3 och 4, statsutskottets utlåtanden nr 3, 14 och 15, samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 2 och 4—19.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 115 och 117 blevo desamma på begäran bordlagda.

Herr *Lindhagen* väckte nedannämnda motioner:

- nr 243, om allmän revision av rikets grundlagar;
- nr 244, om inrättande av ett riksdagens utrikesutskott;
- nr 245, om avskaffande av de tillfälliga utskotten;
- nr 246, om protokollsföring vid förhandlingar enligt riksdagsordningen § 56 m. m.;
- nr 247, om vidgande av riksdagens omedelbara befattning med utrikesärenden;
- nr 248, angående omdaning av tryckfrihetsprocessen; samt
- nr 249, om yttrandefriheten i första kammaren m. m.

Motionerna blevo på begäran bordlagda.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 21 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr *Andersson, Henrik*, anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 15 och den 17 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 52, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om frikallelse, helt eller delvis, för vissa värnpliktiga från värnpliktens fullgörande under fredstid, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 53, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande ävensom i ämnet väckta motioner.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 115, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastik-året 1933/1934 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 117, angående läroverksadjunkten F. V. Arfwidssons tjänstårsberäkning.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda av herr *Lindhagen* avgivna motioner:

- nr 243, om allmän revision av rikets grundlagar;
 - nr 244, om inrättandet av ett riksdagens utrikesutskott;
 - nr 245, om avskaffande av de tillfälliga utskotten;
 - nr 246, om protokollsföring vid förhandlingar enligt riksdagsordningen § 56 m. m.;
 - nr 247, om vidgande av riksdagens omedelbara befattning med utrikes-ärenden; samt
 - nr 248, angående omdaning av tryckfrihetsprocessen.
-

Föredrogs herr *Lindhagens* motion, nr 249, om yttrandefriheten i första kammaren m. m.

*Ang. viss
motions remit-
terande till
utskott.*

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Med herr talmannens tillstånd kommer jag att senare i dag väcka förslag om tillsättande av ett tredje tillfälligt ut-

Ang. viss motions remitterande till utskott. (Forts.)
skott för behandling av frågan rörande revision av kammarens ordningsstadga med ledning av den Kungl. Maj:ts proposition, som avlämnades förra året men som varken av konstitutionsutskottet eller av kammaren kunnat i dessa stycken behandlas, därför att den avser kammarens angelägenheter enskilt. För så vitt denna motion skulle vinna kammarens bifall synes det mig önskligt, att den motion av herr Lindhagen, som nu föreligger, också blir remitterad till detta utskott. Jag tillåter mig därför, herr talman, att väcka förslag, att frågan om det utskott, till vilket herr Lindhagens nu ifrågavarande motion skall sändas, måtte få bordläggas och sålunda tagas upp i samband med den motion, som jag ämnar väcka.

Herr talmannen förklarade, att då bordläggning begärts av frågan, till vilket utskott förevarande motion borde hänvisas, denna fråga, jämlikt § 58 mom. 2 riksdagsordningen, komme att vila på bordet till nästa sammanträde.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 250, av herr *Löfvander*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare; samt

nr 251, av herr *Reuterskiöld*, om tillsättande av ett tillfälligt utskott för revision av ordningsstadgan för första kammaren.

Anmäldes och bordlades bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 8, med överlämnande av redaktionskommitténs för utgivande av ett historiskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen berättelse över kommitténs verksamhet under år 1932.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Hansén* för tiden den 22 innevarande månad—den 4 nästkommande mars.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.